

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

VEM AV ER SKALL VARA FÖRÄLDRALEDIG?

**– en studie om de bidragande faktorerna till hur föräldrarna fördelar
föräldraledigheten mellan varandra**

Socionomprogrammet

C-uppsats, termin 7, VT-2007

Författare: Gulistan Sendi och Argentina Nayef

Handledare: Mikaela Starke

ABSTRACT

Titel

”Vem av er skall vara föräldraledig”? - en studie om de bidragande faktorerna till hur föräldrarna fördelar föräldraledigheten mellan varandra.

Författare

Gulistan Sendi och Argentina Najef

Institution

Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet, våren 2007

Nyckelord

Föräldraledighet, föräldraförsäkring, förhandling, rutiner, familjekultur

Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka vad som bidrar till hur föräldrar förhandlar fram fördelningen av föräldraledigheten och hur föräldraledigheten fördelas.

Frågeställningar

Vilka förhandlingar föregår beslutet om fördelningen av föräldraledigheten mellan varandra? Vilka faktorer bidrar till fördelningen av föräldraledigheten?

Metod

Vi har använt oss av kvalitativ ansats i form av halvstrukturerad intervjuer. Sammanlagt har vi intervjuat nio föräldrapar där föräldrar har fått möjligheten att berätta om hur de fördelar föräldraledigheten mellan sig och vad som bidragit till deras beslutet.

Resultat

Resultatet visar att det finns olika faktorer som bidrar till föräldrarnas fördelning av föräldraledigheten. Ekonomiska skäl var den avgörande anledningen till fördelningen av föräldraledigheten. Vidare var traditionella könsroller som att kvinnan ville vara hemma och ville inte dela med sig av föräldraledigheten till mannen. En tredje faktor var att männen beskriver är att attityder på deras arbetsplatser gjorde att det var svårt för dem att gå ut föräldraledig. Resultaten visar också att de högskoleutbildade kvinnorna är mer benägna att dela med sig av föräldraledigheten med sina respektive partner än de kvinnorna med gymnasieutbildning. Även biologin var en av de faktorer som påverkade hur föräldrarna delade på föräldraledigheten.

Förord

Vi vill med dessa ord rikta ett stort tack till våra respondenter. Det betydde mycket för oss att ni tog er tid för att vara med intervjuerna. Utan ert samarbete och engagemang hade denna uppsats inte varit genomförbar. Speciellt tack till personalen på MVC för att ni tog er tid för att delade ut info- bladen och informerade respondenterna. Det fungerade precis så som vi hade hoppats!

Vi vill även framföra ett jätte stort tack till vår handledare, Mikaela Starke, för stöd och god handledning under arbetets gång.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRACT

FÖRORD

1. INLEDNING.....	6
1.2 Uppsatsens disposition	7
2. BAKGRUND.....	8
2.1 Föräldraförsäkringens historia.....	8
2.2 Dagens föräldraförsäkring.....	9
2.3 Vad är föräldrapenning.....	11
2.4 Föräldraförsäkringens utveckling och några bidragande faktorer till fördelningen av föräldraledigheten.....	12
2.4.1 Hinder 1: Attityder på arbetsplatsen.....	13
2.4.2 Hinder 2: Ekonomiska skäl	13
2.4.3 Hinder 3: Kvinnan som inte delar med sig.....	14
2.4.4 Hinder 4: Traditionella könsroller	15
3. AKTUELLA UNDERSÖKNINGAR.....	16
4. TEORETISKA PERSPEKTIV	19
4.1 Sociologiska och socialpsykologiska teorier om moderna familjen	19
4.1.1 Välfärdstatens roll i föräldraförsäkringen	19
4.1.2 Familj och föräldraskap.....	19
4.1.2.1 Individualisering.....	22
4.1.2.2 Förhandling	23
4.1.2.3 Rutiner	24
4.2 Kön och genus	25
5. SYFTE OCH FRÅGEFORMULERING	27
6. METOD.....	28

6.1 Val av metod	28
6.2 Val av metod för intervju	29
6.3 Genomförande	30
6.3.1 Litteratursökning och datainsamling	30
6.3.2 Analysmetod och tolkning	31
6.4 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	32
6.5 Etiska övervägande	34

7. RESULTAT OCH ANALYS..... 36

7.1 Förhandling - föräldrarnas förhandlingar	36
7.2 Rutiner	37
7.3 Arbetsplatsens roll i fördelning av föräldraledighet.....	39
7.4 Utbildningens roll i fördelningen av föräldraledigheten	40
7.5 Ekonomins roll i fördelning av föräldraledighet	41
7.6 Familjekulturens roll i fördelning av föräldraledighet	42
7.7 Kön och genus	43

8. AVSLUTANDE TANKAR..... 45

REFERENSER..... 48

BILAGOR

Bilaga 1: Informationsbrev.....	51
Bilaga 2: Intervju frågorna	52
Bilaga 3: Föräldraförsäkringens historiska utveckling	53
Bilaga 4: Föräldraledighetslagen	55
Bilaga 5: Inkomstförlust av att dela på föräldraledigheten lika, tabell	60
Bilaga 6: Andelen föräldrapenningdagar uttagna av män i olika kommuner	61

1. INLEDNING

Sverige var först i världen med att införa en inkomstrelaterad föräldraförsäkring år 1974 som gav båda föräldrarna möjlighet att såväl vara föräldralediga som att förvärvsarbeta. Ännu idag är Sverige ett av de få länder som ger föräldrarna möjlighet till detta (www.dn.se).

Föräldraförsäkringen i sig är ett politiskt styrmedel och det utgicks i från FN's konventioner som innebar ändringar för kvinnors situation i samhället (rätten att arbeta exempelvis), när den rådande föräldraförsäkringen upprättades och formulerade systemet med utgångspunkt ur två övergripande syften, nämligen att fungera för barnets bästa, att skapa möjligheter för fler kvinnor att förvärvsarbeta samt möjligheter för män att ta ansvar för sina barn (Jansson,2003). Grundtankarna bakom föräldraförsäkringen är fortfarande att den ska möjliggöra en kombination av förvärvsarbete och familjeliv. Föräldraförsäkringen skall samtidigt medverka till jämställdhet mellan könen (RFV 2004:14).

Föräldraförsäkringen innebär att föräldrar är berättigade till föräldrapenning, som är en ekonomisk kompensation för inkomstbortfall, i samband med att ett barn föds eller adopteras. Föräldrapenningen består av sammanlagt 480 dagar. Hälften av de dagarna kan tas ut av mamman och hälften av pappan, men flexibiliteten i privilegiet möjliggör emellertid att den ena föräldern kan flytta över dagar till den andra (RFV,2001:1).

Trots att föräldrarna är berättigade till ekonomisk kompensation för inkomstbortfall, tar fäder ut färre föräldraledighets dagar jämfört med mödrar. Det har över tid skett en ökning av pappornas uttag av föräldraledighet, men ökningen är marginell. Första året då föräldraförsäkringen infördes tog papporna 0.5% av föräldraledighets dagar. Antalet dagar som togs ut av pappor låg på 20,6 % år 2006 (www.jamombud.se). Ännu idag finns det många pappor som inte tar ut någon föräldraledighet alls (www.dn.se).

1.1 Uppsatsens disposition

Efter denna inledning övergår vi nu vidare till del två där vi ger en kort presentation om föräldraförsäkringens historia. I samma del kommer vi att ge en närmare presentation om vad föräldrar penningen är, hur föräldraförsäkringen ser ut i dags läget samt föräldraförsäkringens utveckling och några bidragande faktorer till fördelningen av föräldraledigheten. I del tre om aktuella undersökningar redovisar vi de undersökningar vi funnit relevanta för vår studie. Därefter följer en kortfattad beskrivning av de olika teorierna om den moderna familjen och teorin kön och genus i del fyra. En naturlig följd blir därför att presentera vår studies syfte och frågeformulering. I del sex i metodkapitlet ger vi en detaljerad beskrivning om hur vi har gått tillväga under studiens gång, från val av metoder till hur vi har analyserat vårt resultat. Vår resultatredovisning följer härpå där vi även analyserar och tolkar det som vi har fått av intervjuerna. Uppsatsen avslutas med en slutdiskussion där vi redovisar våra huvudresultat och reflekterar även över vår empiriundersökning.

2. BAKGRUND

2.1 Föräldraförsäkringens historia

I början av 1960-talet ifrågasattes både traditioner och organisering av familjen. Tidigare ordningen där mannens främsta uppgift utgjordes av det ekonomiska försörjningsansvaret och kvinnas uppgift att sköta hushållet, ta hand om barnet sågs som något orättfärdigt och omodernt. I Sverige då började en ny samhällsvision formuleras. I den nya svenska samhällsvisionen ingick föreställningar om jämställdhet som så småningom kom att samla upp nya könsrelationer i familj och samhälle. Redan i början av 60-talet ställdes inte bara krav på jämställdhet som involverade kvinnorna, utan kravet om att även männen skulle få jämställdhet inom de områdena man ej ansåg honom vara likvärdig kvinnan vägde också tungt. Samhällsvisionen inkluderade således en dubbel frigörelse (Klinth, 2002). Denna frigörelseprincip utgår ifrån individers och grupperns intresse i att förändra i samhället (Swedners, 1996).

Den kvinnliga frigörelsen ställde rätten till yrkesarbete och ekonomisk självständighet i fokus. Den manliga frigörelsen däremot skulle koncentrera på att ge männen ett aktivt och jämlikt föräldraskap (Klinth, 2002). Enligt Jönsson, 2003 var syftet med denna dubbla frigörelseprincip att skapa möjligheter för fler kvinnor att förvärvsarbeta samt möjligheter för män att ta ansvar för sina barn (Jansson, 2003). Tanken på denna dubbla frigörelse fick stundtals möta stark kritik, men efter 1968, då den svenska regeringen svarade på FN's upprop om kvinnans situation i samhället, utvecklades denna tanke ytterligare. Från statligt håll betonades då att kvinnans situation endast kunde förändras om mannens situation också gjorde det (Klinth, 2002).

Sverige var det första landet i världen som övergick till en offentlig policy för jämställdhet mellan könen som innebar en förändring av både kvinnans och männens traditionella roller. Olof Palme (1970) menade att män och kvinnor i princip bör ha samma ansvar för försörjning såväl som barnavård. Tanken om den dubbla frigörelsen blev snabbt en befäst politisk vision efter detta. Denna politiska vision lade grunden för upprättandet av föräldraförsäkringen 1974, som för första gången gav männen rätten till betald ledighet för vård av sina barn (Klinth, 2002). Sedan dess har regelsystemet kring föräldraförsäkringen har genomgått många små och stora förändringar. Idag finns det en större flexibilitet i vem som skall ta ut dagarna, när de får tas ut samt i vilken

omfattning (ibid).

I Texten nedan presenteras några av de viktigaste händelserna i föräldraförsäkringens historia.

1908

Den första motionen avseende föräldraförsäkring lades fram i riksdagen (Bekkengen, 1996).

1974

Moderskapsförsäkring omvandlas till föräldraförsäkringen och nu har även pappan rätt till föräldrapenning. Föräldraförsäkringen innebär inte någon kompensation för inkomst och ersättningen är lägst 25 kr per dag (garanti nivå). Föräldrarna har rätt till sammanlagt 180 föräldrapenning dagar och dessa dagar kan tas ut fram till barnet 180 dagar gammalt.

2002

Antalet ersättningsdagar utökas till 480 dagar för barn som är födda eller adopterade från och med den 1 januari 2002. Pappamånaden förlängs till 60 dagar. En åttondels föräldrapenning införs (RFV,2004:4).

2006

Lägstannivån höjs från juli 2006 till 180 kronor per dag och för barn födda eller adopterade från 1 juli 2006. Taket för föräldraförsäkringen höjdes till 33 000 kr (SOU 2005:73). (För mer information om föräldraförsäkringens historiska utveckling, se bilaga 3)

2.2 Dagens föräldraförsäkring

Idag reglerar Föräldraledighetslagen (1195:584) föräldrars rätt att ta ut föräldraledighet. Föräldraledighetslagen innehåller även bestämmelser om anställningsskydd för arbetstagare som vill vara föräldralediga. Föräldraledighetslagen underlättar för föräldrar att vara föräldralediga. Denna lag är tvingande till arbetstagarnas förmån, vilket innebär att arbetsgivaren inte kan avtala bort dessa rättigheter, däremot går det bra att öka förmånerna. (Föräldraledighetslagen, 1 995:584, 2 §) För att en förälder skall ha rätt till föräldraledighet måste föräldern vid ledigheten början ha varit anställd i sex månader. En person har även rätt till föräldraledighet om denna person har jobbat på en arbetsplats under minst ett år under de senaste två åren. Föräldraledigheten får inte

uppdelas på mer än tre perioder under ett och samma år enligt denna lag (RFV, 2000:1). (mer information om lagar finns på bilaga 4)

Den svenska föräldraförsäkringen i dags läget är en del av den socialförsäkringen som finansieras genom avgifter från arbetsgivare, skatter och arbetstagare. Föräldraledighet är föräldrarnas lagstadgade rätt att vara frånvarande från arbetet för att ta hand om sitt barn, med eller utan föräldrapenning (RFV, 2004:14). Den unika svenska föräldraförsäkringen skall enligt propositionen. 2000/01:44;

" Den svenska föräldraförsäkringen sätter barnet i centrum och ger genom sin flexibilitet familjer med olika villkor möjlighet till tid med barnen efter vars och ens behov. Föräldraförsäkringen har som mål att stödja båda föräldrarnas möjligheter att förena förvärvsarbete med föräldraskap och framhåller särskilt männens ansvar för sina barn." (prop. 2000/01:44). (RFV, 2004:14) Utöver det skall föräldraförsäkringen även fungera som ett incitament för ökad jämställdhet (Orpana, 2006).

Den svenska föräldraförsäkringen består av tre delar;

1. **Föräldrapenning** är den ersättning som föräldrar får under tiden tills barnet fyller åtta år.
2. **Tillfällig föräldraledighet** är den delen som avser vård av sjukt barn och
3. **Havandeskapspenning** är den tredje delen som ger den blivande mamman möjlighet att vid behov vara hemma från jobbet 60 dagar innan barnets nedkomst (SOU 2005:73).

I dags läget arbetar försäkringskassan aktivt för att få föräldrar att fördela föräldrapenning dagarna mer lika mellan sig genom att försäkringskassor tillsammans med riksförsäkringsverket gör allmänna informationsträffar, personlig planering/rådgivning till blivande föräldrar, pappa kampanjer, särskilda brev till pappor, utökat samarbete med barnmorskor osv. (RFV,2001:1).

2.3 Vad är föräldrapenning?

Den största förmånen inom föräldraförsäkringen är föräldrapenningen. Föräldrapenningen skall fungera som en ekonomisk kompensation för en del av inkomstbortfallet under perioden då ena föräldern är ledig från arbetet i samband med ett barn föds eller adopteras. (RFV 2004:14).

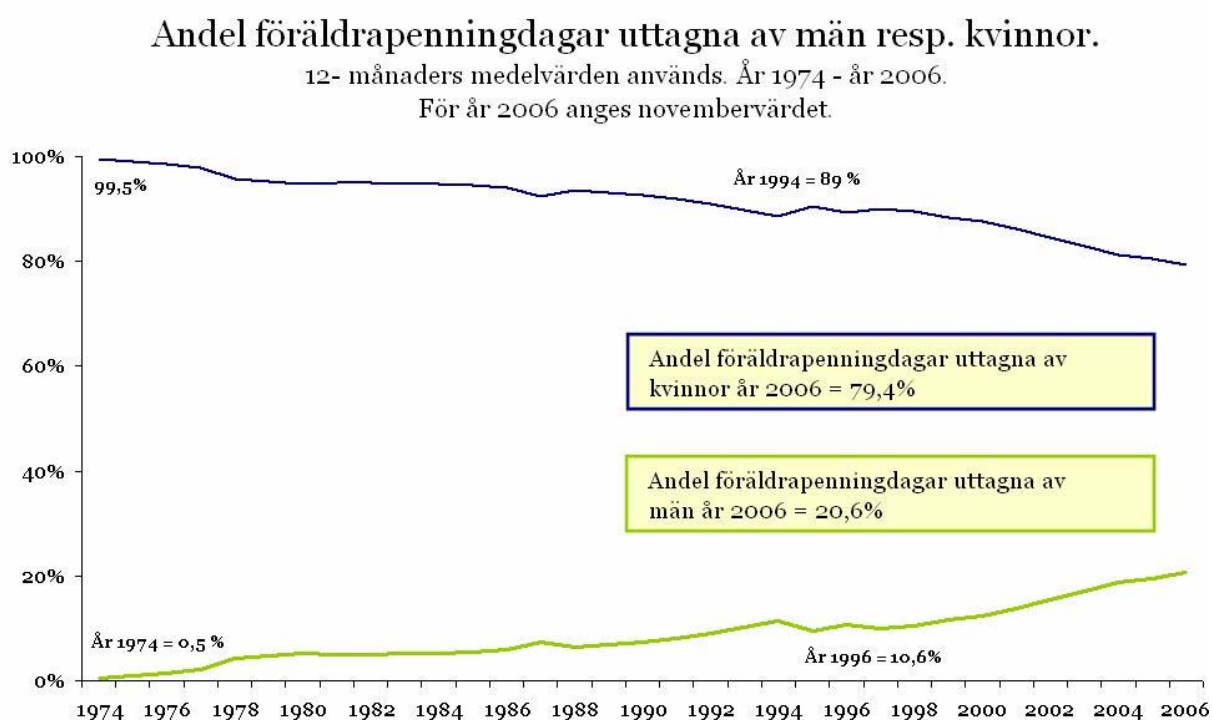
Det maximala antalet dagar som föräldrapenning delas ut för ett barn är 480 dagar och dessa dagar kan tas ut tills barnet är åtta år gammalt eller tills barnet har avslutat sitt första skolår. Inte bara längden på föräldraledigheten utan även hur ledigheten skall fördelas mellan föräldrarna innebär stora valmöjligheter med utrymme för individuella lösningar. Detta för att fädernas uttag av föräldrapenning ska öka dvs att minska skillnaden mellan pappors och mammors uttag av föräldraledighet (RFV 2004:14).

Av 480 Föräldrapenningdagar är 390, sjukpenning dagar (SGI) och 90 dagar är lägstanivå dagar. Varje förälder har rätten till 60 dagar som kan betalas ut enligt deras SGI och som är reserverade för dem och dessa dagar kan inte överlåtas till den andra föräldern. Ersättningen för föräldrapenning på sjukpenningnivå är 80 procent av inkomsten upp till 7,5 prisbasbelopp, det så kallade socialförsäkringstaket. Detta innebär att en förälder som har en inkomst som överstiger 33000 kronor per månad får lägre inkomstersättning än 80 % varje månad under den tid då denne uppbär föräldrapenning (RFV 2005:73). (Mer information om hur mycket föräldrarna förlorar respektive tjänar på beroende vem det är som stannar hemma finns i tabellen, bilaga 5)

Föräldrapenning beskattas som andra inkomster och är pensionsgrundande. De grundläggande reglerna om föräldrapenningen regleras i kapitel tre och fyra i lagen (1962:381) om allmän försäkring, AFL (ibid).

2.4 Föräldraförsäkringens utveckling och några bidragande faktorer till fördelningen av föräldraledigheten

I diagrammet nedan visas fördelningen av mäns respektive kvinnors uttag av föräldrapenning dagar från 1974 till 2006 (Mer information om andelen föräldrapenningdagar uttagna av män i olika kommuner finns i bilaga 5)

Källa: Försäkringskassan

Diagram 1. Procentandelen uttagna föräldrapenningdagar av män respektive kvinnor år 1974-2006.

Diagrammet visar uttagna föräldrapenningdagar av män respektive kvinnor samt skillnaden mellan mammornas respektive pappornas uttag av föräldrapenningdagar. År 2006 har 20,6 % föräldrapennings dagar tagits ut av män medan antalet dagar som har tagits ut av kvinnor ligger på 79,4 %. (www.färsäkringskassan.se). Diagrammet visar även att det har skett en ökning av pappornas

uttag av föräldraledighets dagar sedan föräldraförsäkringen infördes och att ökningen fortsätter men att ökningen fortsätter väldigt långsamt. Finns det några faktorer som ligger bakom mäns låga uttag av föräldraledighet? I så fall vilka? Bekkengen (2002) som har gjort en studie om de bidragande faktorer till mammors och pappors val att vara föräldralediga visar att man inte har kunnat besvara frågan om vilka mekanismer som påverkar männens uttag av föräldraledighet. I stället manar hon, har intressen riktats mot vilka hinder som kan tänkas finnas för de män som avstår från att ta ut föräldraledighet vilka är traditionella könsroller, ekonomiska skäl, attityder på arbetsplatsen och kvinnan som inte delar med sig av föräldraledigheten. Här nedan följer en kort presentation om de fyra hindren (Bekkengen, 2002):

2.4.1 Hinder 1:

Attityder på arbetsplatsen

En orsak till den ojämna fördelningen mellan män och kvinnor när det gäller uttaget av föräldrapenningdagar enligt de undersökningarna som RFV (2001:1) gjort, visar att det finns attityder och normer i samhället, dels bland föräldrar dels hos arbetsgivare och kollegor, som gör det svårare för männen att ta del av föräldraledigheten. Detta görs dels genom uttalade meningsutbyten men också genom förhandling med arbetsgivaren. Enligt Björnberg & Kollind finns det arbetsgivare som har negativa attityder inför pappors föräldraledighet, eller avstår från att uppmuntra föräldrarna till denna ledighet (Björnberg & Kollind, 2003). Enligt Bekkengen (2002) händer det här speciellt på mansdominerande arbetsplatser inom den privata sektorn. Det blir inte alltid negativa reaktioner som uttalas öppet, utan även arbetsgivarens tystnad och ointresse tolkas som hinder för män (Bekkengen, 2002). Enligt de undersökningarna som Nilsson (1987) har gjort är det vanligare att män inom den offentliga sektorn tar föräldraledighet i jämförelse med män inom den privata sektorn och att det är vanligare att man som jobbar på kvinnodominerade arbetsplatser tar ut längre föräldraledighet än män som arbetar på mansdominerande arbetsplatser. Att män på kvinnodominerade arbetsplatser tar ut längre föräldraledighet beror på att arbetsgivare och arbetskamrater på en sådan arbetsplats är mer positiva till föräldraledighet (Nilsson, 1987).

2.4.2 Hinder 2:

Ekonomiska skäl

Ett annat hinder för mäns föräldraledighet anses vara att familjeekonomin försämras mer om

mannen i familjen utnyttjar föräldraledigheten jämfört med om kvinnan gör det. Många föräldrar hävdar enligt många undersökningar bla som Riksförsäkringsverket gjort att de inte klarar av lönebortfall då föräldrarna får maximalt 80% av ursprungliga lönen. Ett annat faktum är att föräldraförsäkringens tak inte når upp till männens löner vilket leder till att familjen förlorar ännu mer på att om pappan stannar hemma (RFV,2001:1). Detta förklaras med att män i större utsträckning har löner som överstiger taket och detta kan betyda att inkomsttaket är ett hinder för att uppnå en lika fördelning av föräldrapenningdagar mellan män och kvinnor. Taket kan alltså påverka det ojämna uttaget av föräldrapenning dagarna (Bekkengen,2002).

Enligt Bekkengen, (2002) finns det familjer där kvinnan väljer att stanna hemma då mannen har den högsta inkomsten för att familjen inte ska få ett så stort inkomstbortfall. I de familjer där mannen har den högsta inkomsten anses mannens föräldraledighet vara allt för kostsam och därför blir det inte aktuellt avseende föräldraledigheten. När mannen har den lägre inkomsten hävdas att föräldrapenningen blir för låg (Bekkengen, 2002). Med andra ord är det så att vare sig mannen tjänar mer eller mindre än kvinnan anges detta som skäl till det låga uttaget. Det har också visat sig att de män som tar ut flest föräldraledighets dagar är de som har en betydligt högre lön än vad SGI-taket ger ersättning för (Socialdepartementet, 2004).

Pappornas uttag av föräldrapenning dagar är stort i hushåll där båda föräldrarna har inkomster som överstiger taket än de familjer där pappan har den högsta inkomsten som överstiger taket enligt den undersökning som Bekkengen (2002) har gjort. I de familjer där båda har en hög utbildning tar pappan ut mer föräldraledighet jämför med familjer som har lägre utbildning. I de familjer där mamman har hög utbildning tar pappan ut mer föräldraledighet. Kvinnor med högskoleutbildning uppmuntrar i högre utsträckning sina män till föräldraledighet jämfört med kvinnor med lägre utbildning (Bekkengen,2002).

2.4.3 Hinder 3:

Kvinnan som inte delar med sig

Kvinnorna är inte benägna att lämna ifrån sig sin föräldraledighet, utan vill helst själva vara hemma under barnets första år är också en av de orsakerna till att det är inte så många pappor som tar ut föräldraledighet. Anledningen till att kvinnan vill vara hemma med barnet under längre tid är

amningen (Bekkengen, 1996). Det bör också påpekas enligt Bekkengen (1997) att kvinnans biologiska förutsättning kan försvåra för henne och därmed till viss del mannen att göra ett helt fritt val gällande om och när föräldraledigheten ska förläggas (Bekkengen, 1997).

Statistik från socialstyrelsen visar att antalet mammor som stannar hemma efter det att barnet fyller sex månader är relativt lågt (www.socialstyrelsen.se). Utöver det så finns det andra orsaker enligt Bekkengen (1996) som bidrar till att kvinnan inte vill att mannen skall stanna hemma utan bara hon så som att kvinnan har dålig lön och dåliga utvecklingsmöjligheter på arbetsplatsen (Bekkengen, 1996).

2.4.4 Hinder 4:

Traditionella könsroller

När dagens samhälle för många år sedan byggdes upp gjordes det med mannen som norm. Enligt Chronholm (2004) existerar det fortfarande tanken om att det är mannen som har huvudansvaret när det gäller försörjning och kvinnan som är huvudansvarig för hem och omsorg av barnet (Chronholm, 2004). Denna struktur har skapats genom att många människor handlat och agerat på samma sätt. Skulle en förväntning brytas i form av att exempelvis en kvinna skulle bete sig som en man förväntas bete sig, det vill säga kanske vara hemma ett par dagar vid barnets födelse för att sedan återvända till arbetet. Och för att vid ett senare tillfälle vara ledig två månader skulle hennes lämplighet som mamma starkt ifrågasättas. De kvinnor som vill återgå till sitt arbete inom en snar framtid efter barnets födelse kan därmed undvika att göra det på grund av attityder och bemötande från omgivningen (Bekkengen, 1996).

Chronholm anser att föräldraledighetsuttag i hög grad påverkas av strukturella och kulturella föreställningar om manligt och kvinnligt. Enligt Chronholm måste kvinnornas inställning till moderskapet neutraliseras och bli allt mer föräldraskap för att ett eventuellt förändrig skal komma till stånd (Chronholm, 2004).

3. AKTUELLA UNDERSÖKNINGAR

Vi har sökt efter tidigare forskning samt fått hjälp av handledare och lärare på institutionen. Vi har använt oss av sökord som föräldraledighet, föräldrapenning, rutiner, flexibilitet och förhandling. Vi har sökt information på Göteborgs universitetsbiblioteks datasystem och på försäkringskassans hemsida. Vi gjorde sökningar i Libris och Gunda och sökte på de ord som vi uppgivit som sökord. Det resultatet som vi fick var mycket magert men istället fick vi ovärderlig hjälp av bibliotekarien på samhällsvetenskapliga biblioteket. Han tipsade oss om användbara sökvägar och litteratur som vi sedan kom att använda oss av i vårt arbete med uppsatsen. Vi har fått även mycket hjälp av våran handledare.

De uppsatser, rapporter och utredningar vi redovisar är de vi funnit under dessa ord (föräldraledighet, föräldrapenning, rutiner, flexibilitet och förhandling).

Ett slag i luften eller en genväg till kvoterad föräldraledighet är en C-uppsats (Hellström och Ludvigsson2004). Syftet med denna undersökning är att söka svaret till frågan; **varför tar inte fler män ut föräldraledighet i större utsträckning än de gör, idag?** Denna studie gör författarna genom enkätundersökning. I undersökningen deltar 160 respondenter som delas i fyra olika grupper. Resultatet av denna studie visar att det finns olika faktorer som ligger bakom den ojämna föräldraledigheten mellan man och kvinnan. De faktorerna är attityder på arbetsplatsen, att männen inte ser några fördelar med föräldraledigheten och den traditionella kvinnorollens energi och intresse mot sina män. Enligt denna studie måste attityderna på arbetsplatsen tillrättas genom att lagen om föräldraledighet blir riktigt tvingande så att papporna inte har något annat val och därmed inte behöver känna något ansvar gentemot sin arbetsgivare för att antalet av pappor som tar ut föräldraledighet skall ökas.

Båda blir bäst är en rapport av RFV (2001:1). Syftet med denna rapport var att ta reda på föräldrarnas attityd till delad föräldraledighet. En av familjepolitikens viktigare hörstenar är föräldraförsäkringen vilket riksdag och regering har beslutat att socialförsäkringens administration skall inrikta sina krafter på för att få fler män att ut föräldraledighet. Detta skall försäkringskassorna tillsammans med riksförsäkringsverket göra genom allmänna informationsträffar, personlig planering/rådgivning till blivande föräldrar, pappa kampanjer,

särskilda brev till pappor, utökat samarbete med barnmorskor osv. De slutsatser som man drog i denna utredning pekade inte bara på ekonomin utan även andra faktorer var avgörande till pappornas uttag av föräldraledigheten. Resultatet av denna undersökning var överraskande då i de fall där mamman eller pappan tjänade mer än den andra, delade föräldrarna mer föräldraledigheten mellan varandra än de familjer båda föräldrarna tjänade lika mycket. Även arbetslöshet påverkar negativt pappornas uttag av föräldraledigheten enligt denna undersökning.

Spelade pappamånaden någon roll? Är en utredning från FK (2002:14). Denna studie analyserar hur föräldrar delar på föräldraledigheten. Studiet visar också på skillnader i uttaget av föräldraledighet beroende på olika individ och familjekaraktistika. För att ta reda på orsakerna följs familjer under fyra års period och under den perioden analyseras föräldrarnas uttag av föräldraledigheten. Resultat av denna undersökning visar att pappor med eftergymnasial utbildning och relativt sett högre inkomster utnyttjade denna förmån i större utsträckning. Även pappor i de familjer där mammorna hade eftergymnasial utbildning tog ut mer föräldraledighet. Enligt denna studie så har även införandet av pappamånaden har påverkat pappornas uttag av föräldraledighet dagar.

Enligt denna studie har pappornas inkomst stor betydelse för om han tar ut föräldraledighet men också hur mycket han tar ut. Detta kan vara för att det kostar mer för familjen om pappan är hemma, eftersom han i genomsnitt har högsta lönen. Detta för att ett försvärs avbrott kan medföra en direkt negativ effekt på familjeinkomsten, men också en indirekt till följd av att föräldraledighet tenderar att ha en mer negativ inverkan på mäns löner än kvinnors. Resultat av denna studie påvisade samtidigt att ju högre utbildning mamman hade desto större var sannolikheten att pappan tog ut föräldrapennig men också att han tog ut relativt fler dagar. En av de orsaker som påverkar pappornas uttag av föräldraledigheten enligt denna studie är bla; Attityder och normer i samhället, dels bland föräldrar dels hos arbetsgivare och kollegor gör det svårare för männen att ta del av föräldraledighet.

Föräldrapenning, pappornas uttag av dagar, fakta och analys är en rapport (Batljan m fl 2004) från socialdepartementet. Syftet är att undersöka pappornas uttag av föräldraledigheten och dess orsaker. Enligt denna studie är antalet föräldrapenningdagar som papporna tar ut är relativt mycket lägre än mammornas men att andelen har ökat kraftigt under de senaste åren. När det gäller fördelning av föräldraledighetsdagarna mellan paret enligt resultaten av denna undersökning tycks

hushållen i stor utsträckning välja de alternativ som är ekonomiskt mer lönsamma. I det hushåll där kvinnan har inkomst över taket tar männen 40 % av dagarna. I de hushåll där mannen har en inkomst över taket och kvinnans under taket tar papporna endast 10 % av dagarna. I de hushållen där båda har inkomst som överstiger taket har pappornas uttag av dagar är relativt stort. Även i de familjer där båda har en hög utbildning kännetecknas av att pappan tar ut mer föräldraledighet jämför med familjer där båda har en lägre utbildning (RFV;2004:14).

Man får välja – om föräldraskap och föräldraledighet i arbetsliv och familjeliv (Bekkengen 2002) är en avhandling om de bidragande faktorerna till mammors och pappors val att vara föräldralediga. Bekkengen tar sin utgångspunkt i tre sociala relationer: relationen mellan arbete och familj, könsstruktur samt kvinnors och mäns relation till arbete och familj. Resultaten av denna studie: När föräldrarna ska besluta om hur föräldrapenningdagarna ska användas uppstår förhandlingssituationer på två olika arenor – i parrelationen och i arbetsorganisationen. I arbetsorganisationen finns det lagar och regler som ger föräldern rätt till föräldraledighet. Förhandlingen mellan föräldrarna sker däremot mot bakgrund av att föräldrapenningen är relativt flexibel i sin utformning, vilket kommer att ge könsstrukturen större betydelse. I sin resultat kommer Bekkengen fram till att det ofta är mannens vilja att vara föräldraledig som styr om en förhandling mellan föräldrarna över huvud taget sker och i hur stor omfattning pappan väljer att vara föräldraledig (Bekkengen, 2002).

4. TEORETISK UTGÅNGSPUNKT

4.1 Sociologiska och socialpsykologiska teorier om moderna familjen

4.1.1 Välfärdstatens roll i föräldraförsäkringen

Det har skett en förändring i Sverige, så att den traditionella familjen med asymmetrisk rollfördelning och fasta skillnader mellan könen har övergått till mer jämställd familj där man och kvinna förutsätts dela lika i allt (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997).

I den svenska politiska retoriken beskrivs staten som "ett folkhem" vars ekonomiska trygghet och omsorg omfattar alla. Omsorgen som kvinnor visar vuxna friska män, betraktas som personlig service som skiljs ut från statens omsorgsansvar. Staten delar ansvar för omsorgen om barnen med föräldrarna och delar också det praktiska arbetet. Staten är även intresserad av intimsfären och förhållandet mellan könen där jämställdhet är en viktig process. De traditionella idealen ifrågasätts och skapas nya föräldra- och könsideal (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997).

Familjepolitiken signalerar ett delat ansvar mellan föräldrar och stat. Staten har tagit över en del av det arbetet som tidigare har utförts inom familjen. Traditionella och moderna föräldraidealet existerar samtidigt och det reella föräldraskapet formas i familjen av män och kvinnor i praktisk problemlösning (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997).

Försäkringskassan har tagit på sig en del av det ekonomiska ansvaret för familjen genom föräldraförsäkringen. Staten betalar det arbete som utförs i det privata hemmet och kvinnor betraktar det som en gång var obetalt arbete, nu som betalt av staten (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997).

4.1.2 Familj och föräldraskap

Christine Roman nämner i sin bok "Familjen i det moderna" att Anthony Giddens och Ulrich Beck sätter familjen i centrum för sociologisk teori och analyserar omvandlingen av familjemönster och intima relationer i samband med globalisering och andra förändringar under senmoderniteten. En stor social omvandlingsprocess har ägt rum efter krigen: globaliseringen, utbyggnaden av

välståndet, ökningen av kvinnors förvärvsarbete (Roman, 2004). Även förändringar av livsformer tog fart när kvinnorna började arbeta utanför hemmet (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997).

Nära relationer i modern tid enligt Giddens (2003) handlar om mer än enbart relationer. Relationerna handlar numera inte bara om sex, kärlek och barn utan även om arbete, politik, ekonomi, yrkesverksamhet och rättvisa (Giddens, 2003).

Roman tar upp Castells tes om att en gammal könsordning håller på att upplösas. Den förhöjda förvärvsfrekvensen bland kvinnor har lagt grunden för en bättre förhandlingsposition som i sin tur har underminerat mansdominansens legitimitet. Västerländska kvinnors uppfattning att de är männens jämlikar och har rätt att kontrollera sina kroppar resulterar i ifrågasättandet av den patriarkaliska kärnfamiljen. Vi måste utveckla nya och förändrade former för samlevnad mellan könen. Roman tar upp även Giddens "kamratfamilj" där sexualiteten är befriad från den biologiska reproduktionens behov, dvs. det blir en "ren relation". Denna typ av relation är alltid öppen för omförhandlingar och en emotionell kommunikation, tillit, öppenhet, engagemang, ömsesidighet och närhet. Innebörden av den individualiserade "rena relationen" är demokratisering inte ökad själviskhet (Roman, 2004).

Bekkengen hävdar att kärnfamiljen som institution upprätthålls av två olika föreställningar om de sociala relationerna man-kvinna och förälder-barn. Om vi utgår från att män och kvinnor är aktörer i båda strukturerna, kan vi förstå deras förhållande till arbete och familj och uttag av föräldraledighet (Bekkengen, 2002).

Bekkengen, som har en feministisk syn, tar upp forskning om att män anses vara som en bonus utöver det vanliga i relationen till barnen. Fäder står för lek, bus, aktiviteter och det roliga medan mödrar står för mat, lugn och tröst. För barnet och mannen är pappaledigheten en förmån och när det gäller kvinnors föräldraledighet pratar Bekkengen inte i samma termer. Mödrar och fäder delar på ansvaret, arbetet och känslomässiga bandet till barnen. Det råder en ambivalent inställning till jämställt föräldraskap.

Eftersom mödrar och fäder är olika enligt Bekkengen (2002) blir det intressant att se hur män och kvinnor kombinerar arbete och familj och är föräldralediga. Hur föräldrarna ställer sig till

föräldraledighet och kombinationen borde ha sin bakgrund i hur man förhåller sig till normen för moder- och faderskap. Föräldraledigheten får olika innebörder beroende på om det är fadern eller modern hemma med barnet. Kvinnornas föräldraledighet är viktigt för barnet efter födseln och mäns pappaledighet är något roligt och givande, därför att det stämmer överens med deras önskemål och behov (Bekkengen, 2002). Det har inte skett någon förändring i omsorgen av barnen på sista tio åren. Det är fortfarande kvinnorna de primära omsorgsgivarna. Empiriska studier visar att fritid och familj tar mer tid i mäns liv och de vill inte längre bara ha familj utan vill vara familj. Svenska män vill kompensera barnen för sin frånvaro (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997).

Den tidiga socialisationen mot kärnfamiljens struktur om olikhet är att båda de blivande fäderna och mödrarna möter det oförutsägbara föräldraskapet med stor osäkerhet. Kvinnor lär sig vad som krävs för att kunna ta hand om barnet eftersom att vara är i intimt förknippat med moderskap (Bekkengen, 2002).

I "Myten om den goda modern" (1974) skriver Jorun Berg Slagnes att föreställningen om den goda modern är en kvinna som passar och fostrar barn. Hennes sinne för ömhet och tålmod är aldrig sinnade. Kvinnan är lycklig att offra sig för barn och man eftersom moderskapet är ett heligt kall. Denna modersideologi är en del av det inbyggda normsystemet i samhället som kvinnor accepterar. I samma modersideologi upplever mödrar skuld och oro för att de är för släpphänta med sina barn, att de inte bryr sig tillräckligt om dessa (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997).

Bekkengen skriver i sin bok (2002) att konsekvenser för mäns och kvinnors praktik är av biologiskt ursprung. Genom amningen uppstår en markant könsarbetsdelning i föräldraskapet och amningen är en orsak till skillnaden i mäns och kvinnors uttag av föräldraledighet (Bekkengen, 2002).

Män tänker sig en relation till ett lite äldre barn när de ser föräldraskapet framför sig. Detta leder till att det yngre barnets ansvariga förälder blir mamman. Därmed skillnaden att mödrar och fäder är olika (Bekkengen, 2002).

4.1.2.1 Individualisering

Individualisering, är ett centralt begrepp i modernitetsteoretikernas förklaringar. Detta innebär att den historiska förändringen i familjestrukturen bryter loss individen från kollektiva band. Nära förknippad med denna individualiseringsprocess är utvecklingen där traditionella värden, föreställningar och levnadsmönster alltmer ifrågasätts och bryts ned. Individualiseringen handlar om en strukturell omvandling av sociala institutioner och individens relation till samhället. Becks och Beck-Gernsheims ”institutionaliserad individualism” tas upp av Roman i sin bok. Individens identitet förvandlas från något givet till något som måste konstrueras där man tar ansvar för konstruktionens konsekvens. Individualiseringen bröt sönder såväl integrationen mellan familj och ekonomi, som den behovsgemenskap och förpliktigande solidaritet som hörde samman med den förindustriella familjen. Beck påstår att kärnfamiljen löste industrialismens strukturella konflikt mellan arbetsmarknad och familj och att borgerliga samhället hade varit omöjligt utan kärnfamiljens rolluppdelning. Industrisamhället, genom tillskrivningen av roller efter biologiskt kön, skapade en modern ”feodal” könsordning. Under senmodernismen resulterar denna process i en kamp för att förena hemarbete med lönearbete, i att kvinnor söker sig mer och mer på arbetsmarknaden och att män och kvinnor frigörs från ”feodala” könsstereotyper (Roman, 2004).

Psykologiprofessor Allwood (2000) anser att en centrall del i kulturbegreppet är förståelseinnehållet som används av en kategori människor (familjer). Utvecklingen i kulturdebatten har alltmer gått ifrån tanken om att individer växer upp i homogena kulturer till insikten om att människor har tillgång till, och påverkas av flera traditioner samtidigt (samhället och dess krav). Dessa traditioner är ofta integrerade i varandra (Allwood, 2000).

Enligt Bekkengen(2002) är en strukturell konflikt mellan produktion och reproduktion är en privat och personlig konflikt mellan kvinnor och män i familjen. ”Den förhandlande familjen” där fasta normer och vem som ska göra vad, när och hur, saknas. Det finns en konflikt bakom konflikten som handlar om kvinnors och mäns självbild och identitet, om idéer om vad en familj är och hur relationen mellan könen ska se ut. För kvinnor kan ett bristande ansvarstagande från männens sida dagligen, upplevas som en kränkning av de förväntningar och krav som en del av deras livsprojekt (Roman, 2004).

Familjekultur definieras som ett familjkollektivt medvetande, ett system av betydelser och symboler, ett medvetande som inte nödvändigtvis utgår från delade, i betydelsen lika, erfarenheter, kunskaper och värden. Detta kollektiva medvetande befinner sig i samspelet mellan den kulturella, sociala och individuella nivån i ständig, dynamisk rörelse (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997).

Enligt Bäck-Wiklund & Bergsten är dagens familjeskap kan ha många former och innehåll; den kan vara känslomässig baserad på överenskommelse, förhandlingar och kompromisser; den kan vara rent kalkylerande där ekonomiska ställningstaganden utgör grunden för gemenskap; den kan vara en blandning av både känslor och ekonomi (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997).

4.1.2.2 Förhandling

Bäck-Wiklund & Bergsten definierar förhandling som: "Förhandling är en process där olika intressen jämkas samman. Ett första steg är att identifiera vilka olika intressen som skall tillgodoses inom familjen. I familjen möts köns-, klass- och åldersspecifika intressen, vilka måste tillgodoses efter principer som upplevs som rättvisa. I nästa steg finns skäl att se om det finns värden som är överordnade de enskilda medlemmarnas specifika intressen. Vi tänker då närmast på idealen gemenskap, sammanhållning och föräldraauktoritet" (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997:87).

I den praktiska vardagen, i det sociala samspelet och i förhandlingar nyskappas eller produceras värderingar och föreställningar om familj, manligt och kvinnligt. Familjen kan ses som en arena för förhandling eftersom det är där familjemedlemmarnas olika värderingar, föreställningar och intressen förs samman. Ett fungerande familjeliv förhandlas fram i detta vardagliga samspel (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997). Enligt Larsson Sjöberg är målet med förhandlingar är att komma fram till en acceptabel lösning, där ingen i familjen ska lida för stora förluster (Sjöberg, 1999).

Förhandling kan innebära även hur föräldrarna förhåller sig till sitt föräldraskap utifrån den spänning som råder mellan tradition och modernitet vilket innebär att förhandlingar synliggör hur föräldrarna hanterar oenigheter, men även hur föräldraskapet utvecklas (Starke, 2003).

Förhandling förknippas med "känsla av socialstruktur", reflexivitet och erfarenhet. Dessa begrepp är resultatet av individens förhandling mellan yttre faktiska omständigheter och individens inre

erfarenhetsvärld. Reflexiviteten intar en viktig plats i förhandlingar. Frustrationer och ambivalenser uppstår i denna reflexivprocess, och dessa bidrar till ständigt nya förutsättningar för förhandlingar. I praktiken är förhandlingarna ordlösa och makarna finner bra lösningar genom positiva känslor och ömsesidiga hänsynstaganden. Förhandlingar påverkas av värderingar och livsformen är ett resultat av hur makar balanserar arbete, familjeliv och fritid (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997).

Enligt Giddens påverkas utvecklingen av en självuppfattning samt möjligheterna att inleda och leva i intima relationer av kulturella moderniseringen. Samtida samhället präglas av mångfald och ambivalens och drivs till ökad reflexivitet. Dessa förutsättningar bidrar till utformningen av individens självuppfattning och livsstil. Han pratar om "öppna relationer" där kvinnan måste lära sig att konstruera en reflexiv självuppfattning som samtidigt inkluderar moderskap, partnerskap, professionalitet och yrkesliv. För män innebär detta att de måste forma en maskulin omsorg (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997).

Bäck-Wiklund & Bergsten menar att mängder av olika bilder av manligt och kvinnligt, faderskap och moderskap står till buds för individen i reflexionen över den egna situationen. Människor är fria att välja sina egna livsstilar. Män och kvinnor kan förhålla sig både till traditionella och moderna förutsättningar om familj, föräldraskap och kön (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997).

4.1.2.3 Rutiner

Familjelivet är en plats där olika föreställningar om skyldigheter och rättigheter, drömmar och realiteter möts och vardagens praktik utformas. Mäns och kvinnors livsplaner är centrerade vid att skaffa barn (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997).

Olika aktiviteter konstruerar vardagen och de skapas och organiseras utifrån givna möjligheter som erbjuds av såväl inre som yttre omständigheter. Rutinerna fyller en viktig funktion i familjepraktiken eftersom olika individuella intressen måste jämkas samman, samtidigt som arbete, familjeliv och fritid ska balanseras. Det som måste göras för att ett familjeliv ska fungera, omvandlas till rutiner och ansvarsområden. Individen formar och upprätthåller vardagslivets struktur genom att skapa inramningar av vardagslivet, inramningar som stöd till definition av olika

situationer och tolkningar av individens erfarenheter. För att individen ska fungera som social varelse och utveckla sin sociala identitet, behövs dessa ramar (Starke, 2003).

Att skaffa barn är ett val som för all framtid binder samman den moderna människan med en annan som är helt hjälplös i början. Föräldrarnas upplevelse av livet och sig själva som autonoma individer, förändras av barnets födelse (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997).

4.2 Kön och genus

Genus definieras som en kulturell tolkning av kvinnors och mäns biologiska skillnader. Det är redan socialt och kulturellt konstruerat det som anses vara kvinnligt och manligt. Människor har olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Genus är inte ett uttryck för biologi, och inte heller en fast dikotomi i människors liv eller personlighet. I vår sociala ordning och i de dagliga aktiviteter eller praktiker styrs vi av detta mönster (Connell, 2003).

Enligt Connell är genus en social struktur som har ett särskilt förhållande till människokroppen. Det kommer fram som en avspegling av vissa naturliga skillnader, mellan manliga och kvinnliga kroppar. Kulturella mönster enbart är en avspegling av kroppsliga skillnader. Det finns ingen tydlig biologisk bas för genus som en social process, utan våra kroppar används i sociala processer, där vårt sociala beteende gör någonting med de reproduktiva skillnaderna. När man pratar om begreppet genus, pratar man om det artificiella könet och inte om det gynekologiska (Connell, 2003).

När begreppet genus används görs det i social betydelse och begreppet kön används i utifrån biologisk definition. Könsteorierna används inte längre som förklaringsmodeller inom den aktuella genusforskningen men ställningen är fortfarande stark i människors vardagskunskap och inom politiska debatter. Dessa teorier ger en statisk bild av maskulinitet och femininitet och tänker inte på historiska processer eller sociala variationer. (Bekkengen, 2002). I samhället existerar flera maskuliniteter vilka konstrueras i förhållande till varandra. Den hegemoniska maskuliniteten utgör en ideal som män förhåller sig till (Connell, 2003).

Connell menar att kvinnor och män förväntas agera på olika sätt just för att de är kvinnor och män.

Egenskaperna skiljer sig åt, kvinnorna anses vara omvårdande, känslsamma, intuitiva och pratsamma medan män är aggressiva, rationell, analytiska och tystlåtna. Våra könsroller bestämmer hur kvinnor och män ska uppträda (Connell, 2003).

Även om man hävdar att moder- och faderskap är en social konstruktion, går det inte att bortse från att det finns biologiska dimensioner. Men det sociala föräldraskapet går inte att förklaras med biologiska faktorer eftersom mödrar och fäder är mer än både biologiska och sociala kön. Den antropologiska forskningen visar att trots att det finns enbart två biologiska kön så existerar fler än två genus. Biologiska könet och kroppen är diskursivt konstruerade, och därmed finns endast genus, skapat genom språkets makt. Genus påverkar det biologiska könet men utifrån ett kritiskt perspektiv kan man i stället säga att det inte är biologin i sig som har förändrats utan det är vår kunskap om den som har utvecklats (Bekkengen, 2002).

Användningen av genusbegreppet kan leda till social determinism där det inte existerar några biologiska fakta. När begreppet genus ges innebörden att män och kvinnor enbart är sociala konstruktioner, bygger det på en metodologi där det inte existerar någon ontologi, dvs att det som existerar är våra beskrivningar (Connell, 2003).

Den sociala och samhälleliga könsrelationen är per definition en social konstruktion som blir svår att påverka, trots många protester och ifrågasättningar. Relationen mellan könen utgår en struktur där män och kvinnor har olika och av varandra anhängiga positioner (Bekkengen, 2002).

Föräldraledighetsstatistiken är inte uppdelad efter genus utan efter biologiskt kön. Mammor och pappor är av kött och blod och deras val av föräldraledighet är förknippat med den sociala innebörden som är föränderlig. Deras handlande kan reproducera eller transformera den sociala innebörden av att vara kvinna respektive man, något som kan ha sitt pris (Bekkengen, 2002).

5. SYFTE OCH FRÅGEFORMULERING

Syftet med denna studie är att undersöka vad som bidrar till hur föräldrar förhandlar fram fördelningen av föräldraledigheten och hur föräldraledigheten fördelas.

Uppsatsen har följande frågeställning:

- Vilka förhandlingar föregår beslutet om fördelningen av föräldraledigheten mellan varandra?
- Vilka faktorer bidrar till fördelningen av föräldraledigheten?

6. METOD

6.1 Val av metod

”Metod är en nödvändig- men inte tillräcklig- förutsättning för att kunna utföra ett seriöst forskningsarbete eller en seriös undersökning”(Holme&Solvang, 2001).

Det finns två metoder när det gäller insamling av data, beroende på vad man vill studera och hur man vill studera det man skall studera, nämligen den kvalitativa metoden och den kvantitativa metoden (Holme& Solvang, 2001). Valet av metod sker bland annat utifrån av vilken sorts frågor forskaren vill ha svar på och vilken typ av svar man förväntar sig av (Nyberg, 2000). Vi har valt att göra kvalitativa intervjuer eftersom det är den metod vi har funnit mest lämplig i förhållande till vårt syfte. Våra frågeställningar är formulerade med frågeorden ”vilka”, ”vad”, och ”hur”, vilket enligt Nyberg (2000) förutsätter nyttjande av kvalitativ metod.

Kvalitativ metod är att föredra då forskaren söker kvalitativa beskrivningar av den respondentens livsvärld i avsikt att tolka deras mening (Kvale, 1997:117).

Kvalitativ metod kan innebära att insamling av data äger rum genom personliga intervjuer där graden av standardisering och formalisering är låg. Mötet ger intervjuaren möjlighet att föra en diskussion med den som blir intervjuade. Detta innebär att forskarens förståelse för problemet utvecklas under arbetets gång och att forskaren har möjlighet att ställa kompletterande frågor. Den kvalitativa metoden är dock resurskrävande vilket innebär att antalet undersökningsobjekt blir begränsade. Detta innebär att forskaren får en stor kunskap om ett fåtal undersökningsobjekt men kan ej utifrån de undersökta individerna dra några generella slutsatser om en större grupp (Kvale, 1997).

Den undersökningen som vi har gjort bygger på kvalitativ metod eftersom vi ville att respondenterna skulle få möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter, utan styrning från standardiserade svar. Kvalitativ metod var den metod som passade vår undersökning då vi vill ta del av föräldrarnas resonemang om vad som bidrar till hur föräldrar förhandlar fram fördelningen av föräldraledigheten och hur föräldraledigheten fördelas. Genom denna undersökningsmetod har vi

fått möjligheten att ställa följdfrågor och föra en diskussion kring ämnet. Därmed har det blivit lättare för oss att komma åt frågeställningens kärnpunkt.

6.2 Val av metod för intervju

Enligt Kvale (1997) finns det olika sätt att utföra en personlig intervju. I en helt ostrukturerad intervju håller intervjuaren sig relativt passiv och lyssnar mest på vad den intervjuade har att säga vilket skulle kunna innebära att samtalet lätt kommer från ämnet eftersom det inte finns några förutbestämda frågor eller teman. Den lösa styrningen i intervjun kan leda till att man går miste om viktiga frågeställningar (Kvale, 1997).

I den helt strukturerade intervjun är frågorna bestämda, intervjuaren styr samtalet för att få svar på precisa frågor. Nackdelen med denna intervjuform är att intervjuaren kan missa saker som skulle ha dykt upp ifall intervjun inte varit lika hårt styrd (ibid). I den halvstrukturerade intervjuformen ges större utrymme för respondentens åsikter, tankar, synpunkter och reaktioner. Intervjun blir då varken ett öppet samtal eller baserad på ett strängt strukturerat frågeformulär. Den utgår från en intervjuguide som berör vissa valda teman. Ny kunskap byggs upp genom ett samspel mellan två personer. Det sker ett utbyte av synpunkter kring ett valt ämnesområde som berör båda. Det råder ett starkt samband mellan hur intervjun är utformad och vilken kunskap som intervjun kan ge (ibid).

När det gällde intervjuformen så tyckte vi att halvstrukturerad intervju skulle passa vårt arbete bäst då den skulle ge oss en möjlighet att efterhand förändra frågarnas form och ordningsföljd om så krävdes för att kunna följa upp svaren och berättelsen från respondenterna. Vi tyckte att det var bra med denna form av Intervju då intervjun blev varken ett öppet samtal eller baserad på ett strängt strukturerat frågeformulär. Vi hade några frågor som vi sökte svaret till och under intervjuerna som genomfördes upplevde vi att det rädde ett konstruktivt samtalsklimat och en jättebra atmosfär (se bilaga 2, intervjufrågorna).

6.3 Genomförande

6.3.1 Litteratursökning och datainsamling

I uppsatsen har vi avgränsat oss och behandlar endast den delen som kallas för föräldrapenning som föräldrarna har rätt till i samband med att ett barn föds eller aborteras. Detta innebär att den tillfälliga föräldrapenningen inte kommer att behandlas. En andra avgränsning kommer att ske då denna uppsats endast undersöker den svenska föräldrapenningen. Anledningen till detta är dels att de data som används enbart behandlar Sverige, dels att de olika ländernas regelverk för föräldrapenning kraftigt skiljer sig åt.

För litteratursökning som redan nämnts har vi främst använt oss av Göteborgs universitetsbiblioteks datasystem Gunda och Libris. I Libris och Gunda gjorde vi sökningar på de ord som vi uppgivit som nyckelord. Det resultatet som vi fick var mycket magert men istället fick vi litteraturtips från vår handledare. Vi har fått även inspiration av tidigare C-uppsatser genom sökning i IDA, samhällsvetenskapliga institutionsbibliotekets datasystem.

Data insamlingen började med en planering av vilka MVC vi skulle kontakta efter det första samtalet som vi hade med vår handledare. För att maximera möjligheten att få till intervjuerna kontaktade vi två MVC i Göteborgsområdet för att undersöka vårans möjlighet att få genomföra intervjuer med föräldrapar som hade kontakt med MVC. Efter telefon samtal med den ansvariga barnmorskan fick vi till svar att vi skulle inkomma med informationsbladet gällande undersökningen. Den ansvarige barnmorskan skulle att upp vårans fråga gällande studiet, på veckomötet för att sedan återkomma till oss med besked.

Totalt har nio föräldrapar deltagit i vår studie. Syftet med denna kvalitativa intervjustudie var att ta reda på föräldrarnas resonemang kring föräldraledigheten. Intervjuerna genomfördes med varje föräldrapar enskilt. Informanterna har själva fått välja var de ville bli intervjuade. Sex föräldrapar har intervjuats hemma hos de intervjuade. Två föräldrapar har intervjuats hemma hos en av oss själva och intervju med ett föräldrapar har genomförts hos respondenterna på deras arbetsplats då paret jobbade på samma arbetsplats men på olika enheter. Alla intervjuade spelades in på band och intervjuerna varade mellan ca 30-45 minuter.

6.3.2 Analysmetod och tolkning

Analysen som gjorts är baserad på en förkortad transkriptionsvariant. Vi har då lyssnat genom bandet och sammanfattat det som uppkommit i intervjun. Vi har gjort en innehållsanalys utifrån våra halvstrukturerade kvalitativ intervju. En innehållsanalys utgår ifrån syftet med studien, eftersom forskningsfrågan styr datainsamlingen och utformningen av intervju frågorna. Vi har citerat de kommentarer som relaterats till ämnet av deltagarna och som vi bedömt varit av vikt för beskrivningen av intervjuerna som vi sedan har analyserat genom att utgå från litteratur och tidigare forskning som behandlar föräldrarnas resonemang kring föräldraledighet och de faktorer som ligger bakom fördelning av föräldraledigheten.

Vi har valt att integrera resultat och analysen, för att empirin kontinuerligt ska analyseras och redovisas på detta sätt inför läsaren. Den analys som sker, när intervjun ska tolkas av forskarna, startar med att intervjumaterialet struktureras upp. Ofta skär detta i samband med utskriften av intervjun. Efter detta skall intervju materialet klarläggas för att skilja på relevant och icke relevant information utifrån studiens syfte. Det faktiska analysarbetet börjar efter detta då där innebär i intervju skall utvecklas, intervjupersonernas egna uppfattningar ska klarläggas och forskaren ska få nya perspektiv på fenomenet samt dra slutsatser av materialet som insamlats (Kvale,1997).

Redovisningen av vårt resultat har skett i form av beskrivande analys, där deltagarnas kommentarer sammanfattas utifrån det rådata som deltagarnas uttalanden gett och genom det har vi också kunnat dra slutsatser. Den metod som vi har använt för att analysera vårt material kallas för meningskoncentrering. Detta innebär att vi har försökt lyssna igenom intervjuerna och försökt urskilja enheter, utifrån dessa har vi kunnat utveckla huvudteman. Vi har tagit citat från intervjuerna för att illustrera sammanfattningarna och för att göra en djupare analys. Senare har vi analyserat dessa teman utifrån vårt syfte med studien och våra frågeställningar och därigenom har de försökt att besvaras. En beskrivning från resultat är aldrig fri från tolkning (Wibeck,2000). Det kan aldrig bli ett helt neutralt återgivande då den som forskar medvetet och omedvetet väljer presentationen och utformningen av en viss information.

I analysen har vi försökt att hänsyn till kontexten och hur respondenterna tolkat frågorna, för att kunna analysera svaren på ett korrekt sätt. Då olika exempel används för att belysa samma sak har

vi tolkat det som ett svar respondenterna velat poängtera. Enligt Wibeck (2000) bör även forskaren bedöma utsagor som sker utifrån första person och erfarenheter mer betydelsefulla än hypotetiska kommentarer i tredje person och detta har vi försökt att med i bedömningen av resultaten. Vi har gjort en horisontell innehållsanalys där de ämnen som kommer igen i alla intervjuer redovisas. Detta är en lämplig metod när man har många liknande respondenter som talar om samma sak (Wibeck,2000). Enligt Kvale (1997) kan text tolkas utifrån dess bokstav eller dess anda. Den frågan som en forskare bör ställa sig är om det är den uttryckta meningen eller den avsedda meningen som skall tolkas? Som avsikt har vi haft att tolka den avsedda meningen i de uttalanden som deltagarna i vår undersökning gjort.

6.4 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

I diskussion om verifiering av kunskap inom samhällsvetenskaperna används begreppen validitet reliabilitet och generaliserbarhet. Enligt Kvale (1997) har begreppen fått en position som vetenskapens heliga treenighet. Denna treenighet har utifrån ett strikt positivistiskt förhållningssätt använts för att förkasta kvalitativ forskning i sökandet på absolut kunskap. Detta då intervjumetoden i sig anses som ledande och därför inte tillförlitlig, det insamlade materialet ses som för lite och därför inte generaliserbart och då resultaten bygger på tolkningar anses det ogiltig. Begreppen används i denna uppsats utifrån Kvales definition, vilken är anpassad till kvalitativ forskning. Föreställningen om en objektiv universell sanning förkastas men möjligheten av lokala, personliga och samhälleliga former av sanning, med tyngdpunkt på vardagslivet och lokala berättelser accepteras (Kvale,1997).

Validitet har i ordet bemärkelse att göra med sanningen i ett yttrande. I ett bredare perspektiv, lämpat för kvalitativ forskning, handlar validitet om att verkligen undersöka det man avser att undersöka, till den utsträckning observationerna speglar de fenomen eller variabler som är intressanta. Enligt Kvale (1997) handlar inte validering i kvalitativ forskning om att komma fram till sann kunskap, utan att kunna försvara sitt forskningsanspråk och kunna visa på hantverksskicklighet. I fråga om hantverksskicklighet är det viktigt att undersöka sitt material, dvs. att man som forskare intar en kritisk hållning gentemot sitt analys. Att man som forskare är tydlig med sitt teoretiska perspektiv och att man som gör den undersökningen visar hur man har gjort för att undvika selektiv perception och snedvriden tolkning. Denna kritiska hållning är något vi försökt

att upprätthålla under hela perioden forskningsprocessen pågick. Det faktum att vi är två författare har gjort att vi kunnat diskutera rimligheten i olika tolkningar i analysen. Vi har två deltagit under alla intervjuerna och transkriberat resultat tillsammans och har haft två infallsvinklar på samma material. Enligt Wibeck (2000) minskar detta risken för att resultatet blir snedvridet, då fler än moderatorn verifierar det. Vi är medvetna om att det faktum att deltagarna i studien är blivande föräldrar och att en av oss är blivande förälder medan den andra är förälder innebär att detta är något som kan både påverka denna undersökning i både negativ samt positiv riktning. Detta kan innebära att finns en risk för överidentifikation med materialet då en av oss ställts inför samma situation tidigare medan den andra står inför samma val nu. I teori delen har vi tydliggjort vårt teoretiska perspektiv och viktiga begrepp som förhåller oss i analysen. Även platsen för undersökningen kan vara viktig för validiteten. Att vi har valt att genomföra intervjuerna på de platser som valdes ut av respondenterna borde gynna validiteten. Att undersökningen har god reliabilitet är ingen garanti för hög validitet. I en intervjusituation påverkas validiteten och reliabiliteten av frågorna och hur dessa är formulerade. Olika tolkningar av ord och uttryck kan göra att intervjugpersonerna och intervjuaren talar om olika saker med samma ordval. Om detta sker, kan följden bli att man inte undersöker det man avser på och intervjugpersonerna har tolkat frågorna på ett annat sätt än vad intervjuaren tänkte när dessa formulerades. Vår dialog med de intervjuade personerna försäkrade oss att vi talar om samma sak och även om vi använder oss av olika ord fick vi svar på våra frågor. Under forskningsprocessens gång har vi försökt att upprätta en röd tråd i arbetet, vilket innebär en överensstämmelse mellan teori, definitioner och genomförande. Detta innebär att vi har kopplat intervjuguiden till syfte och frågeställningar, att analysen utgår ifrån det teoretiska perspektiv och de begrepp som återfinns i teori delen samt att vi i diskussionen besvarat vårt syfte och våra frågeställningar.

Reliabilitet handlar om tillförlitligheten av resultaten. En hög reliabilitet innebär att en studie ska kunna göras om flera gånger och erhålla samma resultat. Enligt Svensson & Starrin (1996) reliabiliteten i kvalitativ forskning måste ses ur sitt sammanhang då det är svårt att se intervjuer som konstanta objekt. Detta innebär att han/hon som forskar bör se till intervjusituationen, med hänsyn till påverkande faktorer som platsen för intervjun och även tidpunkten för intervjun. Svar som skiljer sig åt mellan två intervjutillfällen kan då förklaras med hänsyn till dessa faktorer. Vi har genomfört samtliga intervjuer på de platser som var utvald av respondenterna och på de tiderna det passade de. Detta borde höja reliabiliteten för resultaten. Huvudresultaten hade förmodligen

inte blivit annorlunda om någon annan hade ställt samma frågor som vi gjort under intervjuerna. Det hade dock kunnat infinna sig vissa skillnader i svaren om andra föräldrapar hade intervjuats, exempelvis om föräldrarna haft annan utbildningsbakgrund eller familjekultur osv., geografisk placering eller kom i från ett annat land. Med tanke på vårt ämnesval finns risk att deltagarna endast uttrycker vad de tror är socialt accepterad. Detta är något som kan vara viktigt att ha i åtanke. Utelämnad av information kan dock ses som ett resultat i sig (Wibeck, 2000).

Vi har gjort analysen av våra intervjuer efter det att vi var färdiga med data insamlingen. När intervjuerna skrivs ut till text kan reliabiliteten ifrågasättas då den muntliga kommunikationen rekonstrueras till skriftlig (Kvale, 1997). Utskrifterna av intervjuerna blir en fråga om tolkning och ibland kan uppfattningarna om vad som sagts skilja sig. Vi har haft intervjuerna inspelade och då haft möjlighet att spela tillbaka och lyssna tills vi känt oss nöjda (Kvale, 1997).

Vårt mål med denna uppsats har inte varit att göra någon form av generalisering. Den statistiska generaliseringen syftar till urvalet för studien och bygger på att den undersökning personerna har valts ut slumpmässigt ur en population. Många gånger styr tillgängligheten urvalet. Med tillgänglighet menar man att den målgruppen som man vill undersöka kan nås via en förening tex där målgruppen finns representerad. Som forskare måste man ta hänsyn till de individer som söker sig dit av någon anledning och därför kan inte den här gruppen generaliseras till populationen i sin helhet (Kvale, 1997). I vårt fall så har bara de föräldrar i två kommuner som hade kontakt med MVC har deltagit i vår studie.

6.5 Etiska övervägande

Vi har använt oss av en kvalitativ forskningsintervju och har varit medvetna om det ansvar vi har gentemot dem som berörs i vår studie. Kvale (1997) tar upp tre etiska riktlinjer för forskning om individer. Den första etiska riktlinjen är informerat samtycke, den andra konfidentialitet och den tredje är konsekvenser. Intervjupersonerna informerades om undersökningens syfte och hur vi skulle använda materialet redan när vi första gången kontaktade MVC för att undersöka våra utsikter att få göra intervjuer. Föräldrarna deltog frivilligt i undersökningen och de hade möjlighet att säga nej till att bli intervjuade, något som skall finnas enligt Kvale (Kvale 1997).

Konfidentialiteten betyder enligt Kvale, att privata data som identifierar undersökningspersonerna inte redovisas. I vår redovisning av intervjuerna har vi valt att samla alla intervjuerna och redogöra för innehållet som ett gemensamt material. Vi har valt att avidentifiera vilket MVC undersökningen avser. Det framgår inte heller på något sätt vilka uttalanden som är gjorda av vilken intervju person. Enligt Kvale måste konsekvenserna av en undersökning uppmärksammas vad det gäller den möjliga skadan för respondenterna både som enskild person, men även som den större grupp som dessa representerar. I vårt fall anser vi inte att de intervjuade föräldrarna kan ta någon skada på grund av sitt deltagande i vår undersökning, vare sig som enskild eller grupp. Föräldrar som har kontakt med MVC i två olika kommuner runt om Göteborg har deltagit i vår undersökning (Kvale ,1997). Uppgifter lämnades om att det inspelade materialet endast kommer att användas inom ramen för vår studie och inget annat syfte. Respondenterna blev informerade om att materialet inte kommer att vara tillgänglig för utomstående och att all inspelat material kommer att förstöras efter studies avslutande. Alla föräldrar har blivit tillfrågade om de ville läsa genom utskriften av sin intervju och de har fått möjlighet att komma med ändringar om de funnit detta nödvändigt (Bell, 2000). Vi har via infobladet och per telefon meddelat respondenterna om det är ok att vi är två personer närvarande vid intervjun.

För att skydda respondenternas integritet beslutade vi oss för att hålla respondenterna konfidentiellt samt fingera deras namn i anknytning till citaten i redovisningen. I resultat redovisningen har vi benämnt föräldraparen; PAR.1, PAR.2,..., mannen; M.1, M.2..., och kvinnan; K.1, K.2,.. Detta var inget uttryck önskemål från deras sida utan är ett beslut vi tog helt på egen hand. Däremot kan det hända att deltagarna känner igen sina egna resonemang.

7. RESULTAT OCH ANALYS

7.1 Förhandling - föräldrarnas förhandlingar

Förhandling definieras som en process där olika intressen jämkas samman och förknippas med ”känsla av socialstruktur”, reflexivitet och erfarenhet (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997). Vi har funnit att förhandlingar och reflexivitet intar centrala fenomen inom de olika paren. Reflexiviteten får en central plats i förhandlingar där frustrationer och ambivalenser uppstår något som framkommer i följande citat av en pappa:

”livets största mardröm att bytta blöjor” (M:9).

Därefter säger han att det var en period då han insåg *”hur kvinnor har det, och vad de går genom” (M:9)*. Detta par stötte på frustrationer ifrån bådas sida. Mamman tyckte att pappor ska ta föräldraledighet och *”se hur lätt mammor har det, med både barn och hushållet att sköta om”*. (K:9)

Enligt Giddens (2003) handlar inte nära relationer i modern tid bara om sex, kärlek och barn utan även om arbete, politik, ekonomi, yrkesverksamhet och rättvisa, vilket innebär att denna typ av relation är alltid öppen för omförhandlingar och en emotionell kommunikation, tillit, öppenhet, engagemang, ömsesidighet och närhet och detta bekräftats av vår undersökning då i ett av föräldrapar där båda har kommit överens att det är mamman som skall stanna hemma första perioden på grund av amning men om amningen inte skulle fungera så har paret tänkt att omförhandla det fattade beslutet och kvinna säger:

”Om det blir så att jag inte kan amma så skulle man tänka om kanske. Men jag har ställt in mig på att vara hemma första perioden” (K: 2).

Detta stämmer med den statistik från socialstyrelsen som visar att antalet mammor som stannar hemma efter det att barnet fyller sex månader är relativt lågt jämfört med det antalet mammor som stannar hemma strax efter barnets nedkomst. Enligt Bekkengen (2002) uppstår det en markant köns

arbetsdelning i föräldraskapet genom amningen och amningen är en orsak till skillnaden i mäns och kvinnors uttag av föräldraledighet (Bekkengen ,2002).

Men vi fann även avsaknad av förhandling. I en av de kvinnliga respondenters beslut att det skulle bara hon som skulle stanna hemma:

”han skulle inte ha fått stanna hemma även om han skulle vilja det” (K:8). Föräldrarna hade inte förhandlat om hur de skulle dela på föräldraledigheten utan beslutet togs bara av mamman.

I ett annat av föräldraparen säger kvinnan:

”vi båda var överens om att det var jag som skulle stanna hemma utan ens att diskutera det....Han skulle inte få det även om han hade insisterat” (K:5). Här var paret överens men om de inte hade varit det så hade de inte förhandlat sig fram till hur de skulle fördela ledigheten eftersom kvinnan ansåg att det var en av hennes viktigaste uppgift att ta hand om deras barn.

I den praktiska vardagen, i det sociala samspelet och i förhandlingar nyskappas eller produceras värderingar och föreställningar om familj, manligt och kvinnligt. Familjen kan ses som en arena för förhandling eftersom det är där familjemedlemmarnas olika värderingar, föreställningar och intressen förs samman. Ett fungerande familjeliv förhandlas fram i detta vardagliga samspel. Enligt Larsson Sjöberg är målet med förhandlingar är att komma fram till en acceptabel lösning, där ingen i familjen ska lida för stora förluster. Följande är ett exempel som bekräftar det ovannämnda då:

En manlig respondent uppger:

” vi har ju diskuterat det här med föräldraledigheten fram och tillbaka. Det var hon som stannade hemma när vi fick vårt första och andra barn. Vi är ganska överens att jag stannar hemma denna gången....jag har inte någonting emot det...och sedan vill vi ha barn och hon vill studera.... Jag kan stanna hemma under hela föräldraledigheten och hon behöver inte avbryta sina studier för att vi skall ha barn.....” (M:5).

7.2 Rutiner

Enligt Bäck-Wiklund & Bergsten är familjelivet en plats där olika föreställningar om skyldigheter och rättigheter och realiteter möts och vardagens praktik utformas. För att familjelivet skall fungera måste föräldrarna göra det som måste göras till rutiner och ansvarsområde. Rutiner tar sitt uttryck i en av respondenternas svar i följande citat då mamman säger:

”Egentligen jag hade gärna velat vara hemma hela perioden men jag tycker ändå att det är så pass viktigt att han får också samma kontakt med barnen...och får känna faktiskt hur det känns att ta hand om någonting och skapa egna rutiner....han får städa, ta hand om hemmet....man kanske inte förstår vad det innebär förrän man är där själv...det är viktigt...vi har diskuterat väldigt mycket om varför är det så att barnet vänder sig till sin mamma mer än man vänder sig till pappan när man vill prata om problem, känslor...vi har pratat om hur jag har haft det hemma när vi var små. Vi har båda upplevt att våra föräldrar inte har riktigt varit närvarande, har vi båda känt...vi har båda undrat vad det beror på?! Om man kan ändra, på något sätt...genom att vara hemma båda två kanske”(K:2). Detta är ett exempel på att rutinerna fyller en viktig funktion i familjepraktiken då mamman beskriver vikten av att skapa inramningar i vardagslivet.

En annan kvinnlig respondent sa så här:

” jag tycker att pappor ska ta föräldraledighet för att se hur lätt mammor har det, med både barn och hushållet att sköta om. För att mannen tycker att vi har det jätte roligt hemma... men då får de smaka på det först och sedan snacka” (K:9).

Respektive man i paret sa:

”man inser hur kvinnorna har det och vad de går genom” (M:9).

Efter det att han har varit föräldraledig uppskattar han mer det sambon gör för barnen och hemmet. Han fortsätter:

”man får liksom mera respekt för den andre”(M:9).

7.3 Arbetsplatsens roll i fördelningen av föräldraledigheten

Negativa attityder ifrån arbetsgivare inför pappors föräldraledighet är en av de faktorerna som bidrar till fördelningen av föräldraledigheten. Arbetsgivarens tystnad och ointresse tolkas som hinder enligt Bekkengen(2002). Detta bekräftas av våra respondenter som menar att det var arbetsgivarna och arbetsplatsens inställning de faktorer som förhindrade männen att dela föräldraledigheten med sina respektive partner. Detta bidrog till att kvinnan stannade hemma för att undvika eventuella problem med arbetsgivaren.

Så här uttryckte sig en av fäderna:

”Jag viste att jag inte skulle få föräldraledigheten av min arbetsgivare....då var det inte så vanligt att någon man stannade hemma pga. föräldraledighet.....det fanns inte en enda man som tog föräldraledighet där jag jobbade, helt enkelt...därför var det jätte bra att hon ville vara hemma med barnet” (M:4).

Det rapporteras att det inte är så vanligt att män tar ut ledighet mer än två månader.

En annan av papporna sa:

”jag har lämnat in min ansökan gällande föräldraledigheten men jag är inte säker att jag kommer att få det....När jag lämnade in den, så tittade han på mig utan att säga någonting” (M:2).

Anledningen till bristande uttag av föräldraledighet var rädslan för att förlora i lön eller gå miste om karriärmöjligheter. I ett av föräldraparen uppgav pappan att:

” jag kan inte ta ut föräldraledighet på grund av att ett projekt förlängs eller av annan anledning inte är avslutad”(M:1).

En annan pappa sa:

” Det är svårt för mig att ta ut föräldraledighet då jag jobbar inom IT branschen där utvecklingen går framåt för snabbt. Man måste vara på jobbet jämt för att kunna hänga med. För mig skulle det

betyda att jag inte kan fortsätta med samma jobb om jag hade stannat hemma under en längre föräldraledighets period”(M:4).

7.4 Utbildningens roll i fördelningen av föräldraledigheten

Denna kvinna som först tyckte att det var hennes uppgift att stanna hemma hade ändrat inställning då hon hade vidare utbildat sig och fortsätter:

”men nu tycker jag inte att det är jag som skall stanna hemma utan han måste också göra det.... Barnen är inte bara mina utan hans med”(K:5).

De föräldraparen där båda föräldrarna hade högskoleutbildning var mer positiva till fördelningen av föräldraledigheten. Anledningen till detta var enligt en av de mammorna:

”att det väldigt viktigt att vi båda två knyter an till barnet lika mycket..... Och att det inte bara jag står för första närheten....det här är väldigt viktigt både för barnet och pappan att han är hemma...första perioden” (K:1).

Individualisering, är ett centralt begrepp i modernitetsteoretikernas förklaringar. Detta innebär samt bekräftas med den undersökningen som vi har gjort att den historiska förändringen i familjestrukturen bryter loss individen från kollektiva band. Genom den individualiseringsprocessen ser hur utvecklingen där traditionella värden, föreställningar och levnadsmönster alltmer ifrågasätts och bryts ned. Att det är mamman som måste stå för den första kontakten tankarna ifrågasätts istället vill dagens föräldrapar stanna hemma båda två under tiden barnet är små. Kvinnor med högskoleutbildning uppmuntrar i högre utsträckning sina män till föräldraledighet jämfört med kvinnor med lägre utbildning (Bekkengen,2002).

I ett annat föräldrapar där kvinnan har högskoleutbildning säger:

” det är så pass viktigt att han får också samma kontakt med barnen... vi har diskuterat väldigt mycket om varför är det så att barnet vänder sig till sin mamma mer än man vänder sig till pappan när man vill prata om problem, känslor.....vi har pratat om hur vi har haft det hemma när vi var små... vi har båda upplevt att våran föräldrar har inte riktigt varit närvarande har vi båda känt....vi båda undrat vad det beror på , om man kan ändra på något sätt... genom att vara hemma

båda två kanske...man kanske kan göra det genom att vi båda stannar hemma och nära barnet under första perioden” (K:2).

Vår undersökning bekräftar resultat från andra studier att högskoleutbildade män och kvinnor är mer benägna att dela på föräldraledigheten (Bekkengen, 2002). Det fanns dock ekonomiska faktorer som hindrade det.

7.5 Ekonomins roll i fördelningen av föräldraledigheten

Det rapporteras att männens föräldraledighet kan leda till att familjeekonomin försämras (Bekkengen, 2002). Det framkommer att föräldrarna söker efter olika lösningar för att inte deras ekonomi skall försämras.

En av papporna säger:

”jag skulle inte stanna hemma lika länge utan mycket mindre, om jag hade högre lön... detta för att familjen skulle ha råd med det barnet skulle behöva”(M:2).

Två av dem respondentpar som hade högskoleutbildning där både var eniga om att dela på föräldraledigheten beskrev att de inte kunde dela på föräldraledigheten av ekonomiska skäl eftersom taket för föräldraförsäkringen var för lågt. Pappan säger att:

”det var lämpligast att mamma stannade hemma med barnen på grund av ekonomisk anledning”(M:7).

Detta styrks av att män i större utsträckning har löner som överstiger taket och att detta är ett hinder för att uppnå en lika fördelning av föräldrapenning dagar mellan män och kvinnor. Taket kan alltså påverka det ojämna uttaget av föräldrapenning dagarna (Bekkengen,2002).

Detta problem att inte kunna stanna hemma av ekonomiska skäl, stötte på även föräldraparen som hade gymnasieutbildning trots att i deras situation handlade detta inte om det låga taket för föräldraförsäkringen. Utan för att mannen hade den högsta inkomsten än sina partner (PAR:6,7,8,9).

Två av de föräldraparen som hade lika stor inkomst delade på sin föräldraledighet eftersom det spelade inte så stor roll ekonomiskt (PAR: 1,2). Sex av respondent paren där kvinnorna hade lägre inkomst (PAR: 4,5, 6, 7, 8,9) än männen var överens att kvinnan stannade hemma och det paret där mannen hade högre inkomst än sin partner (PAR: 3)) hade delat på föräldraledigheten lika mycket.

Detta stämmer inte överens med Bekkengens studie som vi tidigare har nämnt, att män med högre inkomst tar ut fler föräldrapenning dagar än män med relativt lägre inkomster. I vår studie har de flesta männen oavsett lön, bara de tjänade högre än sina partner, föredrog att jobba i stället för att vara hemma. Den undersökningen som riksförsäkringsverket (2001:1) gjort visar att männen ökar sitt uttag av föräldrapenning när de har högre lön stämmer inte med den undersökningen som vi har gjort heller utan i vårt fall har det varit tvärtom.

7.6 Familjekulturens roll i fördelningen av föräldraledigheten

I ett av paren var farföräldrarna emot att sonen skulle stanna hemma och passa barn och dessa farföräldrar hade försökt att förhindra att sonen stannar hemma för föräldraledighet förgäves. Allwood (2000) tycker att synen på kultur har förändrats från att vara primitiv till att bli modern. Kulturer, normer och traditioner är under ständig förändring, där vissa tas bort och andra stärks (Allwood, 2000).

Två andra respondenter sa att:

”kvinnan tar hand om allt i hemmet” (PAR: 6 och PAR:8) och det var självklart att hon skulle vara hemma med barnen. En annan bidragande faktor var att män är fysiskt starkare och passar bättre att arbeta.

Det meddelas att familjekultur definieras (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997) som ett familjkollektivt medvetande, ett system av betydelser och symboler, ett medvetande som inte nödvändigtvis utgår från delade, i betydelsen lika, erfarenheter, kunskaper och värden. Detta kollektiva medvetande befinner sig i samspelet mellan den kulturella, sociala och individuella nivån i ständig, dynamisk rörelse vilket förekommer i ett av respondents svar då denna respondent vill dela på föräldraledigheten dels för att han vill dela på ansvaret och stanna hemma en del av tiden med barnet och dels för att enligt han:

”vill följa upp barnens utveckling dels att samhället har ett sådant krav på papporna

numera”(M:1).

7.7 Kön och genus

Fördelningen av antalet föräldralediga månader skiljer sig åt mellan männen och kvinnorna.

I den undersökningen som vi har gjort finns det män som inte tagit ut någon föräldraledighet alls men det finns även män som har delat på den.

Den största anledningen till att mamman skall stanna hemma enligt en kvinnlig respondent:

”det har lite att göra med det att jag är kvinna och han är man... jag kan amma men inte han”. (K:2). Enligt Bekkengen (1996) stämmer detta med att kvinnan vill vara hemma under längre tid pga. amningen.

Inte för länge sedan var uppdelningen mellan män och kvinnor den att männen stod för den ekonomiska försörjningen medan kvinnorna för omsorgen om barnen och hemmet. Kvinnor och män förväntas att agera på olika sätt just för att de kvinnor och män. Tre av dessa föräldrapar med gymnasieutbildning tyckte att det var så självklart att mamman skulle vara hemma under föräldraledigheten. Dessa föräldrapar som endast hade gymnasieutbildning hade som motto att kvinnorna var de som stod för omsorgen av barnen, hemmet och skötseln av hemmet medan männen stod för det ekonomiska ansvaret, lek, buss och aktiviteter. Det som anses kvinnligt och manligt är redan socialt och kulturellt konstruerat. Människor har olika uppfattningar om vad som kvinnligt och manligt (Connell, 2003). En kvinnlig respondent hade som motto att det var hennes sak att sköta om barnen eftersom hennes mamma också har gjort det och det är så man bör göra.

Hon säger:

”det har varit så i den familjen jag har växt upp....jag ville göra samma sak...jag ville göra som min mamma gjorde, ta hand om barnen” (K:5). I ”Myten om den goda modern” (1974) skriver Jorun Berg Slagnes att föreställningen om den goda modern är en kvinna som passar och fostrar barn. Hennes sinne för ömhet och tålamod är aldrig sinnade. Kvinnan är lycklig att offra sig för barn och man eftersom moderskapet är ett heligt kall. Denna modersideologi är en del av det inbyggda normsystemet i samhället som kvinnor accepterar. I samma modersideologi upplever

mödrar skuld och oro för att de är för släpphänta med sina barn, att de inte bryr sig tillräckligt om dessa (Bäck, Wiklund & Bergsten, 1997). Respondent (K:5) uppger att hon måste göra det precis som hennes mamma gjorde, att ta hand om barnet och hemmet då hon tyckte att det viktigaste uppgiften som en mamma hade var att hand om sina barn. Det som hennes mamma gjorde var en bild av den goda modern och hon ville också vara det.

8. AVSLUTANDE TANKAR

Syftet med denna studie har varit att undersöka vad som bidrar till hur föräldrar förhandlar fram fördelningen av föräldraledigheten och hur ledigheten fördelas. För att ta reda på det som vi har nämnt tidigare så har vi intervjuat sammanlagt nio föräldrapar.

Resultatet av denna studie visar att det finns olika faktorer som bidrar till föräldrarnas fördelning av föräldraledigheten. Ekonomiska skäl var den avgörande anledningen till fördelningen av föräldraledigheten. Många av respondenterna ansåg att deras familjekonomi skulle försämrats om mannen stannade hemma på grund av föräldraledigheten då det var papporna som hade den högsta inkomsten och därför försökte föräldrarna lösa föräldraledigheten till en sådan låg kostnad som möjligt. Detta stämmer med den undersökningen som Bekkengen (2002) har gjort och som visar att män i större utsträckning har löner som överstiger taket och detta kan betyda att männens höga inkomst är ett hinder för att uppnå en lika fördelning av föräldrapenningdagar mellan män och kvinnor.

Vidare var traditionella könsroller som att kvinnan ville vara hemma och inte ville dela med sig av föräldraledigheten till mannen, bland de faktorer som har framkommit i vår undersökning. Detta visar att det finns i vårt samhälle, som i alla andra, uppfattningar om vad som är kvinnligt respektive manligt dvs att det finns en kvinnlig husmodersnorm och en manlig försörjarnorm och med den en föreställning om att det inte är manligt att ta hand om barn.

Biologin är också en faktor som påverkar uttaget av föräldrapenning då föräldrarna och framförallt mammorna tyckte att det var väldigt viktigt med amning vilket stämmer med den undersökning som Bekkengen (1996) har gjort.

En annan bidragande faktor var att män är fysiskt starkare och passar bättre att arbeta.

Ytterligare faktorer var även att männen beskriver att attityder på deras arbetsplatser gjorde det svårt för dem att ta ut föräldraledighet då deras arbetsgivare inte var så positiva till att papporna tog ut det. I ett av föräldrapar som deltog i vår undersökning försökte farföräldrarna att hindra sin son att ta ut föräldraledighet förgäves. Detta visar att även familjekultur kan vara en faktor som kan

påverka hur föräldrarna ska ta ut föräldraledighet då det finns fortfarande far eller mor föräldrar som är emot att deras söner/svärsöner skall ta ut föräldraledighet. Dessa far/mor föräldrar försöker att förhindra att deras söner/svärsöner stannar hemma på grund av föräldraledighet då de far och mor föräldrarna tycker att, att ta hand om barn är en kvinnouppgift och inte mäns.

Resultatet visar även att de högskoleutbildade kvinnorna var mer benägna att dela med sig föräldraledigheten med sina partner än de kvinnorna med gymnasieutbildning. De högskoleutbildade kvinnorna ville dela föräldraledigheten med sina respektive partner, dels för att männen skulle lära sig att skapa egna rutiner och dels för att de ville att deras partner skulle se hur kvinnorna hade det. Den undersökningen som vi har gjort framkom att män med högre lön avstod från att ta ut föräldraledighet. Detta stämmer inte med Bekkengens (2002) undersökning om att män med högre lön tar ut mer föräldraledighet.

Orsaken till varför par med en gymnasieutbildning har en ojämlik fördelning av föräldraledigheten kan bero på att de föräldrarna med gymnasieutbildning är lågavlönade. Detta kan innebära att de lågavlönade kvinnor och män i hög utsträckning arbetar på arbetsplatser där den traditionella könsrollen är stark.

Vår studie har väckt många nya intressanta frågor som vi gärna skulle forska vidare på. Det skulle vara spännande att undersöka vad det är som gör att föräldrapar som har högskoleutbildning vill absolut dela på föräldraledigheten med sina respektive partner jämför med föräldrapar som har gymnasieutbildning. Vidare skulle vi gärna vilja ta reda på hur föräldrarna skulle reagera på om, om lagen om föräldraledigheten, där föräldrarna tvingades att dela på föräldraledigheten dvs. möjligheten att överlåta sina dagar till sin respektive partner, avskaffades. För att påverka uttaget av föräldraledighet så att det blir jämn fördelning mellan föräldrarna och för att slippa förhandlingar som leder till ambivalensen krävs det en lag där möjligheten att överlåta sina dagar till den andra avskaffas. För de föräldrapar där ekonomin är den störta hindret som ligger bakom det fattade beslutet där kvinnan blir tvungen att ta ut hela föräldraledigheten skulle avskaffning av taket för föräldraförsäkringen ha varit en lösning till att föräldrarna delade på föräldraledigheten lika.

Enligt de undersökningarna som vi har gjort (se bilaga 5) förlorar inte föräldrar på att dela på föräldraledigheten lika, så mycket. Därför tycker vi att det skulle ha varit mycket intressant att undersöka hur de föräldrar som har ekonomiska skäl till det fattade beslutet gällande fördelningen

av föräldraledigheten skulle reagera på det fakta där det framgår hur mycket man förlorar respektive tjänar på, beroende vem som stannar hemma. Vidare skulle ha varit mycket intressant och se om de föräldrarna ändrade inställningen efter det då de fick ta reda på fakta. För att göra en sådan undersökning behöver man mycket mer tid än det som vi hade nu när vi gjorde denna undersökning.

REFERENSER

Allwood, C. M. (2000). *Kulturell och socialpåverkan några förutsättningar för kulturella möten*. Stockholm: Natur och kultur

Backman, J.(1998) . rapporter och uppsatser. Lund. Studentlitteratur.

Batljan I., Tillander S., Ljungh Örnhall S., Sjöström M. (2004). *Föräldrapenning, pappornas uttag av dagar, fakta och analys* .Socialdepartementet: Rapport .

Bekkengen, L. (1996). *Mäns föräldraledighet en kunskapsöversikt*, Arbetsrapport 96:12, Högskolan i Karlstad.

Bekkengen, L. (1997). *Flexibel och förhandlingsbar eller ett faktum?* Arbetsrapport 97:6, Högskolan i Karlstad.

Bekkengen, L. (2002). *Man får välja – om föräldraskap och föräldraledighet i arbetsliv och familjeliv*. Liber, Malmö.

Björnberg,U. & Kollind, A-K (2003). *Att leva själv tillsammans*. Malmö. Liber

Bäck- Wiklund, M. & Bergsten, B. (1997). *Det moderna föräldraskapet*. Falun: Natur och kultur ,

Connell, R. W.(2002). *Om genus*. Uddevalla: Daidalos.

Chronholm, A. (2004). *Föräldraledig pappa - mäns erfarenheter av delad föräldraledighet*, Göteborg: Intellecta Docusys

Giddens, A. (2003). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.

Hellström A. & Ludvigsson C. (2004). *Ett slag i luften eller en genväg till jämlikhet en kvantitativ studie av attityder till kvoterad föräldraledighet*. Göteborgs universitet. C- uppsatts.

Holme Idar, M. & Solvang Bernt, K. (2001). *forskningsmetodik- om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund : Studentlitteratur.

Jansson, Fredrik, Pylkkänen, Elina, valck, Lizbeth, enjämställd föräldraförsäkring? SOU (2003:36).

Klinth, R. (2002). *Göra pappa med barn*. Umeå: Boréa Bokförlag.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervju*. Lund: Studentlitteratur

Nilsson, S. L (1987). *Föräldraskap - delad föräldraledighet- jämställdhet. En kunskapsinventering som utgångspunkt för forskningsinsatser*. Rapport nr 9,delagationen för jämställdhetsforskning

Nyberg, R. (2000). *Skriv vetenskapliga uppsatser och avhandlingar: med stöd av IT och Internet*. Lund : Studentlitteratur.

Orpana, L.(2006). nr 2,: *pappaindex TCO granskar*, 2005

Patel, R & Davidson, B. (1994). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund : Studentlitteratur.

Roman, C. (2004). *Familjen i det moderna*. Lund : Liber..

RFV (2001:1). *Båda blir bäst – attityden till delad föräldraledighet*.

RFV (2002:14). *Spelade pappamånaden någon roll?- pappornas uttag av föräldrapenning. utredning*

RFV (2004:14). *Flexibel föräldrapenning – hur mammor och pappor använder föräldraförsäkringen och hur länge de är föräldralediga. Utredning*

RFV (2004:4). *Föräldrapenningen. Statistikinformation Is-I 2004:4*.

RFV (2000:1) ”Båda blir bäst”. *RFV Redovisar 2000:1*.

Sjöberg, L. K. (2000). *Barndom i länkandefamiljesystem*. Institution för socialt arbete. Göteborgs universitet.

Starke, M.(2003). *Att bli tonåring –ett föräldraperspektiv*. Institution för socialt arbete. Göteborgs Universitet.V. Frölunda: Intellecta DocuSys AB

Swedner, H.(1996). *Socialt välfärdsarbete- en tankeram*. Falköping : Gummessonstryckeri AB.

Svensson, P.G (1996). Förståelse, trovärdighet och validitet? I Per-Gunnar Svensson och Bengt Starrin (red) kvalitativa studier i teori och praktik. Lund: studentlitteratur.

Socialdepartementet (2004). *Föräldrapenning, pappornas uttag av dagar, fakta och analys*. Socialdepartementet: rapport.

SOU (2005:73). *Reformerad föräldraförsäkring: kärlek, omvårdnad, trygghet*: betänkande av Föräldraförsäkringsutredningen. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Wibeck, V. (2000). *om fokusgrupper- om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Elektroniska källor

www.dn.se

www.färsäkringskassan.se

www.jamombud.se

www.socialstyrelsen.se

Lagtext

Lagen (1962:381) om allmän försäkring, kapitel 3-4

Föräldraledighetslagen (1995:584) 2§

BILAGA 1

Information avseende studie om föräldrar och föräldraledighet

Vi är två studenter som läser sjunde terminen på socionomprogrammet vid Göteborgs universitet. Just nu skriver vi en uppsats som är vårt examensarbete. Vi kommer att skriva om föräldrar och föräldraledighet. För att samla in material skulle vi behöva intervjua er som är föräldrar. Vi vill gärna intervjua er båda samtidigt. Vi kommer att använda bandspelare för att inte missa något som sägs under intervjun. Vi försäkrar att bandet kommer att förstöras när vi är klara med uppsatsen. Intervjun tar ungefär 1 timme och deltagandet är helt frivilligt och anonymt vilket innebär att ni inte behöver ange er namn och får när som helst utan att behöva uppge något skäl avbryta deltagandet i undersökningen. Alla personuppgifter är konfidentiella, dvs. ingen annan får veta att just Du har blivit intervjuat. Du/Ni som har blivit intervjuade har självklart rätt att läsa genom det som vi har fått av intervjuerna om det så önskas. Du/Ni kommer att läsa det Du/Ni har sagt och inte vad andra har sagt. Intervjuerna kommer att genomföras på olika MVC i olika kommuner runt om Göteborg. I uppsatsen kommer det inte att framgå vilka MVC som medverkat utan endast att MVC 'n ligger runt om Göteborg.

Vid intresse kan Du/Ni meddela personalen på MVC/BVC eller ringa oss så ska vi se till att vi kommer överens om en tid och plats där intervjun skall genomföras.

Vi hoppas att Du som är förälder är intresserad av att medverka i undersökningen.

Med vänliga hälsningar
Gulistan och Argentina

Vid frågor kontakta:

Handledare på institutionen för socialt arbete:
Universitetslektor, socionom Mikaela Starke

Gulistan Sendi

Argentina Najef

BILAGA 2

Intervju frågorna

1. Vad har ni för utbildningsbakgrund?
2. Hur resonerar ni/ har ni resonerat kring föräldraledigheten?
3. Hur har ni fördelat föräldraledigheten mellan er?
4. Vilka faktorer bidrog till detta beslut?

BILAGA 3

Föräldraförsäkringens historiska utveckling

1908

Den första motionen avseende föräldraförsäkring lades fram i riksdagen (Bekkengen, 1996).

1975

Föräldrapenningen utökas från 180 till 210 dagar.

1978

Föräldrapenning med ersättningstid förlängs med 90 dagar och garantinivån höjs till 32 kr per dag.

1980

Garantinivån höjs från 32 till 37 kr per dag. Föräldrapenning i samband med adaption av barn som är under tio år utges under 180 dagar.

1985

Pappas särskilda dagar vid barns födelseutökas så att tio dagar utges per barn. Garantibeloppet höjs till 48 kronor per dag.

1986

Den särskilda föräldrapenningen upphör och omplaceras till föräldrapenning. Föräldrapenning utges för 360 dagar. 90 dagar utgör garantinivån. Föräldrapenningen kan tas ut fram till barnet fyller fyra år.

1987

Garantinivån höjs till 60 kronor per dag.

1989

Föräldrapenning dagar tillsammans med de 90 garantidagarna blev totalt 450 dagar.

1994

Vårdnadsbidrag infördes för barn mellan ett och tre år och de 90 garantidagarna togs bort. Det innebar att antalet föräldrapenning dagar blev totalt 360 dagar. Garantinivån höjs till 64 kronor per dag.

1995

Föräldrapenningen utökas till 450 dagar igen och vårdbidraget upphör. Ersättningsnivån sänks till 80 % av den sjukpenninggrundande inkomsten utom för 60 dagar som ersätts med 90 %. Garantinivån sänks till 60kr per dag och pappa månaden införs. Pappa månaden innebär 30 dagar och dessa dagar kan ej överlätas.

1996

Ersättningsnivån för föräldrapenning var 75 % av SGI avseende de dagar som ersattes enligt sjukpenningnivån. För pappa- och mammamånaden utgavs förhöjd ersättning motsvarande 85 % av SGI.

1997

Samtliga dagar inom föräldraförsäkringen som utgavs med belopp motsvarande förälderns sjukpenning skulle utges med 75 % av SGI . Tre fjärdedels föräldrapenning införs.

1998

Ersättningsnivån höjs till 80 % av den sjukpenninggrundade inkomsten. 30 dagar av föräldrapennings dagarna skulle vara förbehållna vardera föräldern utan möjlighet att överlåta dagarna på den andra föräldern.

2003

1 januari, 2003 höjdes grundnivån till 150 kronor per dag.

2004

Grundnivån höjdes from 1 januari 2004 till 180 kronor per dag.

2006

Lägstannivån höjdes from 1 juli 2006 till 180 kronor för barn födda eller adopterade from den 1 juli 2006 (SOU 2005:73).

BILAGA 4

FÖRÄLDRALEDIGHETSLAGEN

Ledighet med föräldrapenning

Det finns bestämmelser I föräldraledighetslagen (1995:584) 5§ som styr när en förälder får vara ledig såväl med eller utan föräldrapenningförmåner. Föräldraledighetslagen tillhör den arbetsrättsliga lagstiftningen. Sjukpenningnivå, grundnivå och lägstnivå är Tre olika ersättningsbegrepp som är aktuell för föräldrapenningen. Det kan dock i föräldrapenningsammanhang vara viktigt att känna till dess huvuddrag, vilka därför anges nedan. (molin,2006) **Molin, A. (2006)föräldraboken, regler för dog som har barn, björn lunden information**

Flerbarnsfödsel

Vid tvillingfödsel betalas ersättning ut med ytterligare 90 dagar enligt sjukpenningnivån, dock lägst med belopp enligt grundnivån, och 90 dagar enligt lägstnivån. För varje barn utöver det andra betalas ytterligare 180 föräldrapenningdagar ut med ersättning enligt sjukpenningnivån, dock lägst med belopp enligt grundnivån (4 kap. 6 § fjärde stycket AFL).

Sammanfattande tabell:

Antal barn	Antal sjukpenningdagar	Antal lägstnivådagar
1	390	90
2	480	180
3	660	180
4	840	180

Föräldrapenning enligt Sjukpenningnivå

Föräldrapenning kan betalas ut enligt sjukpenningnivå för en viss del av ersättningstiden. Den ersättningen som föräldrarna får motsvarar 80 procent av SGI. SIG är den årliga inkomst i pengar

som en försäkrad individ kan antas komma att tills vidare få för eget arbete, antingen såsom

arbetstagare i allmän eller enskild tjänst eller på annan grund. (3 kap. 2 § första stycket AFL).

Ersättning enligt sjukpenningnivå räknas som en arbetsbaserad förmån (3 kap. 4 § SofL).

Föräldrapenning enligt Grundnivå

Om den försäkrade inte har någon SGI eller en SGI som ger en lägre ersättning än 180 kronor per dag kan ersättning betalas ut enligt grundnivån, det vill säga 180 kronor per dag (4 kap. 6 § första stycket AFL). Föräldrapenning enligt grundnivå är både en bosättnings- och arbetsbaserad förmån (3 kap. 2 och 4 §§ SofL).

Föräldrapenning enligt Lägstanivå

För barn som är födda eller adopterade före den 1 juli 2006 betalar Försäkringskassan med lägstanivå 60 kronor per dag. För barn födda eller adopterade från och med den 1 juli 2006 är lägstanivån 180 kronor per dag. Lägstanivåbeloppet används generellt för de 90 dagar som inte kan ersättas med sjukpenningnivå (4 kap. 6 § första och andra stycket AFL). Föräldrapenning enligt lägstanivå är en bosättningsbaserad förmån (3 kap. 2 § SofL).

Hur kan en förälder ta ut sin föräldraledighet?

Hel, halv eller annan del av dag

Som Föräldern kan man välja mellan att ta ut hel-, tre fjärdedels-, halv-, en fjärdedels eller en

åttondels ersättning. Hel ersättning kan betalas ut för den dag när föräldern är helt ledig, tre fjärdedels ersättning när föräldern arbetar högst en fjärdedel av normal arbetstid, halv ersättning när föräldern arbetar högst hälften av normal arbetstid, fjärdedels ersättning när föräldern arbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid och åttondels ersättning när föräldern arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid .(4 kap. 7 § AFL).

Förmånsnivån en åttondel saknar motsvarighet inom sjukförsäkringen, varför en viss obalans kan uppstå. När en förälder som arbetar sju åttondelar och är föräldraledig motsvarande en åttondel blir sjuk, kan han eller hon således sjukskrivas högst motsvarande tre fjärdedels sjukpenningförmån.

Detta under förutsättning att föräldern trots sjukdomen kan vårda barnet men inte förvärvsarbeta. Föräldern kan då känna sig tvungen att gå upp från en åttondels föräldrapenningförmån till en fjärdedels föräldrapenningförmån för att täcka det inkomstbortfall som sjukskrivningen medför .(prop. 2000/01:44, s. 27). När föräldern arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid kan denne även välja mellan att ta ut hel, tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels ersättning enligt grundnivå eller lägstnivå. Föräldern kan alltså arbeta sju timmar om dagen om normalarbetstiden är åtta timmar och få hel ersättning enligt grundnivå eller lägstnivå .(4 kap. 8 § AFL).

När skall Anmälan till försäkringskassan göras?

Anmälan för föräldrapenning ska göras till Försäkringskassan senast samma dag som den föräldern vill ta ut föräldrapenning för. Föräldrapenning kan i regel inte betalas ut för dagen före anmälan. Under vissa förutsättningar kan ändå föräldrapenning betalas ut även om anmälan gjorts senare – om hinder funnits så att anmälan ej kunnat göras eller om särskilda skäl funnits för att förmånen ändå bör betalas ut (4 kap. 15 § AFL).

Syftet med anmälningsplikten är i första hand att Försäkringskassan ska ha möjlighet att kontrollera att den försäkrade uppfyller villkoren för ersättningen. Vidare ska samordning av olika förmåner kunna ske. När undantag från anmälningsplikten kan göras bestäms av i vilka situationer Försäkringskassans behov av kontroller och samordning av förmåner kan anses tillgodosett trots att anmälan uteblivit eller försenats (prop. 1984/85:78, s. 75 – 76).

Anmälan behöver inte göras om en förälder från att ha uppburit ett slag av föräldrapenningförmån

direkt övergår till den andra föräldrapenningförmånen (2 § [RFFS 2004:36](#)).

Begäran om föräldrapenning

Försäkringskassan ska införskaffa den utredning som i varje särskilt fall kan anses nödvändig för bedömning av rätten till föräldrapenning. Detta görs bland annat genom att Försäkringskassan fordrar in försäkran för föräldrapenning (4 § [RFFS 2004:36](#)). Den som är försäkrad eller på annan grund har rätt till ersättning är skyldig att lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av lagen. Uppgifter om faktiska förhållanden ska lämnas på heder och samvete om inte särskilda skäl talar emot det. (20 kap. 8 § första och andra stycket AFL).

Rätten till föräldraledighet och förkortad arbetstid

Enligt § 5 i Föräldraledighetslagen (1995:584) har en förälder rätt till hel ledighet från arbetet tills dess att barnet är 18 månader, oavsett om föräldern får föräldrapenning eller ej. Därutöver har föräldern rätt till ledighet medan han/hon får föräldrapenning. Enligt § 7 i samma lag har en förälder rätt till förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel för vård av ett barn som ännu inte fyllt 8 år eller som är äldre men som ännu inte avslutat sitt första skolår.

Det är arbetsgivaren som beviljar föräldraledigheten.

Föräldraledighetslagen ger rätt till ledighet om personen har varit anställd hos en arbetsgivare sex månader, strax före ledigheten, eller sammanlagt minst tolv månader under de senaste två åren. En kvinna har alltid rätt till ledighet i samband med barns födelse under sju veckor före och sju veckor efter nedkomsten. För kvinnan gäller obligatorisk ledighet under två veckor före förlossningen eller efter förlossningen om kvinnan inte är ledig av annan anledning.

Ledighetens omfattning

Rätten till hel föräldraledighet gäller till dess barnet är ett och ett halvt år. För en förälder som har adopterat ett barn eller tagit emot ett barn i avsikt att adoptera det räknas tiden ett och ett halvt år från den dag föräldern fått barnet i sin vård. Förälder har även rätt att förkorta arbetstiden med upp till en fjärdedel av normal arbetstid till dess barnet har fyllt 8 år eller till den senare tidpunkt när barnet har avslutat första skolåret. Utöver detta har en förälder rätt till ledighet under den tid han uppbär föräldrapenningförmån från Försäkringskassan. Det gäller även när barnet är över ett och ett halvt år. Föräldern har då rätt till ledighet i sådan omfattning som svarar mot

föräldrapenningförmånens omfattning.

Rätten till Antalet ledighetsperioder som arbetstagare

Ledigheten kan tas ut sammanhängande eller delas upp i tre perioder per år. Efter överenskommelse med arbetsgivaren kan man dela upp ledigheten i fler än tre perioder. Begränsningen gäller inte i de fall arbetstagaren önskar vara ledig på grund av sjukdom eller smitta hos barnets ordinarie vårdare men inte är berättigad till tillfällig föräldrapenning på grund av att barnet är yngre än 240 dagar. Utgångspunkten för bedömningen av vad som menas med en period är arbetstagarens begäran om ledighet. Har en förälder begärt del ledighet och har denna lagts ut på så sätt att arbetstidsförkortningen har koncentrerats till tre eller flera på varandra följande fredagar, anses denna ledighet som en period. Har föräldern i stället begärt hel ledighet för tre på varandra följande fredagar för att exempelvis uppbära föräldrapenning anses varje fredag som en period.

När skall Anmälan om ledighet till arbetsgivaren göras?

Föräldern måste anmäla till arbetsgivaren att han vill vara ledig senast två månader i förväg eller, om det inte kan ske, så snart som möjligt. I anmälan skall föräldern också tala om hur länge han eller hon har tänkt vara ledig.

Vad bör personen göra innan han/hon skall tillbaka till arbetet?

Enligt föräldraledighetslagen får en förälder avbryta en påbörjad ledighet och återuppta arbetet i samma omfattning som före ledigheten. Om föräldern vill återgå i arbete skall han underrätta arbetsgivaren snarast möjligt. Har föräldraledigheten varit avsedd att pågå en månad eller mer är arbetsgivaren inte skyldig att låta föräldern återgå i arbete tidigare än en månad efter det att arbetstagaren underrättat arbetsgivaren om att han önskar återgå i arbete (RFV, 2000:1).

BILAGA 5

Inkomstförlust av att dela föräldraledigheten lika

Inkomst/månad		Disponibel inkomst		Vinst/förlust per månad av att dela lika	
Man	Kvinna	Man 60 dagar	Man 180 dagar Kvinna 180 dagar		
15 000	15 000	249 200	249 200		0
20 000	15 000	287 300	284 700		-200
25 000	15 000	324 900	319 000		-500
30 000	15 000	353 900	339 000		-1 200
35 000	15 000	378 500	356 700		-1 800
15 000	20 000	282 100	284 700		200
20 000	20 000	320 200	320 200		0
25 000	20 000	357 800	354 500		-300
30 000	20 000	386 800	374 500		-1 000
35 000	20 000	411 400	392 200		-1 600
15 000	25 000	313 100	319 000		500
20 000	25 000	351 100	354 500		300
25 000	25 000	388 700	388 700		0
30 000	25 000	417 800	408 800		-750
35 000	25 000	442 400	426 500		-1 300
15 000	30 000	320 100	339 000		1 600
20 000	30 000	358 100	374 500		1 400
25 000	30 000	395 700	408 800		100
30 000	30 000	424 700	428 800		300
35 000	30 000	449 300	446 500		-200
15 000	35 000	327 100	356 700		2 500
20 000	35 000	365 100	392 200		2 300
25 000	35 000	402 800	426 500		2 000
30 000	35 000	431 800	446 500		1 200
35 000	35 000	456 400	464 200		600

Anm. Familjens disponibla inkomst redovisas som årsinkomst.

Källa: SOU 2005:73

BILAGA 6

Mäns andel av uttagna föräldrapenningdagar
Andel uttagna dagar i procent

Uppdaterad 2005-02-08

	2000	2001	2002	2003	2004
Riket	12,4	13,8	15,5	17,2	18,7
Västra Götlands län	12,4	13,5	15,3	16,8	18,3
Alingsås inkl. Herrljunga och Vårgårda	14,8	16,2	16,9	18,8	19,6
Borås	12,6	14,1	15,3	16,9	18,7
Falköping inkl. Tidaholm	14,0	16,2	16,9	18,0	19,0
Göteborgs Kommun	11,5	12,8	14,4	15,0	17,4
- Arkaden	12,1	12,2	13,8	15,1	17,6
- Frölunda	12,0	12,3	13,5	16,9	18,0
- Gamlesta'n	10,2	11,3	13,4	14,3	14,9
- Hisingen	11,1	13,4	15,4	16,3	17,5
- Masthugget	13,2	14,9	15,9	18,5	19,9
Kungälv inkl. Ale	13,9	13,1	15,5	16,6	18,6
Lerum	14,9	13,4	13,9	16,4	18,9
Lidköping inkl. Essunga ¹⁾ , Götene, Skara och Vara	12,6	14,2	15,3	17,8	19,3
Lysekil inkl. Kungshamn, Munkedal, Strömstad och Tanum	10,8	12,3	13,8	15	16,6
Mariestad inkl. Gullspång och Töreboda	13,9	14,7	16,8	18,3	18,6
Mark inkl. Bollebygd och Svenljunga	12,3	13,1	15,7	17,4	17,9
Mölnadal	11,7	14,1	17,3	18	19,4
Mölnlycke	12,3	14,0	18,1	16,5	21,2
Partille	12,5	13,4	15,9	17,2	19,0
Sjöfartskontoret	34,6	30,0	23,7	32,2	31,7
Skövde	13,2	15,4	17,1	18	18,1
Stenungsund inkl. Tjörn	12,3	13,5	16,2	17,3	20,7
Tibro inkl. Hjo och Karlsborg	12,5	14,5	16,2	18	19,1
Trollhättan inkl. Grästorp och Lilla Edet ¹⁾	12,5	13,3	15,8	16,7	18,5
Uddevalla inkl. Färgelanda och Orust	11,7	12,8	15,3	16,3	17,4
Ulricehamn inkl. Tranemo	11,8	12,1	15,1		19,4
Vänersborg inkl. Mellerud	13,7	13,5	15,8	16,2	19,2
Ämål inkl. Bengtsfors och Ed	11,5	12,9	15,0	17,7	16,7
Öckerö	14,3	13,3	15,4	17,2	22,6

Källa: Riksförsäkringsverkets ledningsinformationssystem Siluett samt användardatabas föräldraförsäkring

¹⁾ Essunga ingår t.o.m. kvartal 1 i Trollhättan

